

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Služby poskytované uživatelům Dětského domova
v Kašperských Horách**

bakalářská práce

Autor práce:	Marie Štěchová
Studijní program:	Rehabilitace
Studijní obor:	Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory
Vedoucí práce:	Mgr. David Urban, Ph.D
Datum odevzdání:	3. 5. 2013

ABSTRAKT

Klíčová slova:

- dětský domov
- mladistvý
- ústavní výchova
- uživatel

Dětské domovy jsou součástí soustavy školských zařízení pro výkon ústavní výchovy. Tyto instituce pečují a vychovávají opuštěné děti tehdy, když se o ně nemůže nebo nechce postarat vlastní biologická rodina. Dětem je poskytnuta střecha nad hlavou, pravidelná strava i finanční zabezpečení. Po materiální stránce jsou děti poměrně dobře zajištěny. Problémová situace však může nastat v období, kdy mladý dospělý opouští ústavní výchovu.

Cílem výzkumu této bakalářské práce je odhalit a blíže poznat subjektivní postoje mladistvých uživatelů Dětského domova v Kašperských Horách, které zaujímají k problematice odchodů z ústavní péče a připravenosti na vstup do vlastního samostatného života.

Práce je rozdělena na dvě základní části. Nejprve část teoretickou a na ni hned navazující část výzkumnou. Teoretická část práce je tvořena několika kapitolami a s nimi souvisejícími podkapitolami. První kapitola je věnována náhradní rodinné péči. Zde jsou popsány její základní formy, jako je osvojení čili adopce, pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu, opatrovnictví, poručenství a svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče. Druhá kapitola se zabývá náhradní ústavní péčí a jejími nejčastějšími podobami. To jsou tak zvaná školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Řadíme do nich z resortu ministerstva školství mládeže a tělovýchovy diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy a z resortu ministerstva zdravotnictví kojenecké ústavy. Třetí kapitola se již věnuje odchodu dětí z dětského domova. Dále je zde popsán Dětský domov v Kašperských Horách a projekty, které jsou zaměřeny právě na přípravu na odchod dětí

z ústavní péče. Také jsou zde popsána zařízení poskytující ubytování mladým dospělým lidem právě po ukončení pobytu v ústavní péči.

Výzkumná část bakalářské práce je zaměřena především na mapování oblasti, na niž je zaměřen výše zmíněný cíl. To je tedy hlavně prozkoumání subjektivních názorů mladistvých uživatelů dětského domova na svou osobní připravenost a představy o svém budoucím životě.

K realizaci tohoto šetření bylo využito kvalitativního výzkumu. Přesněji metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Skupinu respondentů, podrobených těmto rozhovorům, tvořili mladiství uživatelé Dětského domova v Kašperských Horách ve věkovém rozmezí 15 – 18 let včetně. Kladené otázky byly strukturovány do několika okruhů. Podle těchto stanovených oblastí byly i rozhovory následně vyhodnocovány.

První okruh otázek byl zaměřen na získání základních informací, jako je věk a délka pobytu v dětském domově. Druhý okruh mapoval oblast vzdělávání a přípravu na budoucí povolání. Většina dotazovaných navštěvuje střední odborné učiliště. Studovaný obor je prý zajímavý, ale o dalším vzdělávání neuvažují. Další oblast zjišťovala, zda mají uživatelé dětského domova přístup k finančním prostředkům a jakým způsobem s nimi umí nakládat. Všichni respondenti uvedli, že dostávají pravidelné měsíční kapesné a to ve výši 300,-- Kč. Také bylo zjištěno, že asi jedna třetina z nich není schopna se svými omezenými finančními prostředky správně hospodařit. Dále následovala oblast týkající se vztahů s vlastní biologickou rodinou. Nadpoloviční většina dotazovaných se alespoň s některým členem své rodiny stýká.

Posledním nejdůležitějším a nejobsáhlejším okruhem byl ten, týkající se příprav na odchod z dětského domova. Z něho jasně vyplývá, že téměř všichni respondenti se ještě nepovažují za příliš připravené na vstup do samostatného života. Dotazovaní se všichni shodují, že dětský domov poskytuje potřebné a postačující služby, díky kterým uživatelé získávají některé důležité dovednosti pro vedení svých domácností. Výpovědi také poukazují na skutečnost, že dotyční nemají o své budoucnosti prakticky žádné představy. Asi polovina z nich neví kam či ke komu po ukončení ústavní péče půjde

bydlet. Rovněž se skoro nikdo z oslovených nezajímal ani o možnosti nouzového ubytování.

Návrhů na řešení této problematiky se objevuje v odborných zdrojích hned celá řada. Převládá tvrzení, jehož zastáncem jsem i já, že s přípravou na osamostatňování by měly dětské domovy začít co nejdříve. Nejlépe hned ještě v útlém věku dítěte. Důležitou složkou přípravy by mohlo být i tak zvané „Individuální plánování u dětí z dětských domovů“. To znamená, že by si každý uživatel vytvořil svůj osobní plán se současnými i budoucími potřebami a plány. V neposlední řadě by se příprava měla i více zaměřit na nácvik praktických dovedností jako je manipulace s finančními prostředky, uzavírání smluv či jednání na úřadech.

Možností pro změnu stávající situace se nabízí tedy několik. Otázkou však zůstává, zda jsou postačující a při zavádění do praxe se osvědčí.

ABSTRACT

Keywords:

- children's home
- youth people
- institutional care
- user

The children's homes are a part of the school facilities for the institutional care. The institutions are responsible for care and education of abandoned children, if their own biological family is unable or unwilling to take care of them. Children are provided with accommodation, regular food and financial backing. Children are secured materially relatively well. But a problematic situation could arise at a time when young people leave the institutional care.

The objective of researching in this bachelor's thesis is to discover and learn more about the subjective attitudes of young users of The Children's Home in Kašperské Hory, which cover the issue of leaving the institutional care and readiness to enter into their own independent life.

The thesis is divided into two parts. First the theoretical part and the follow up research one. The theoretical part is composed of several chapters and related sub-chapters. The first chapter is devoted to the foster care. There I describe its basic forms, such as adoption, foster care and temporary foster care, guardianship and custody of child to the care of another person, other than a parent is. The second chapter deals with alternative institutional care and its most common forms. These are so-called educational facilities for institutional and protective care. From The Department of Education, Youth and Sports belong here the diagnostic institutes, orphanages, children's homes. The third chapter is devoted to the leaving of children from the children's home. Further there is a description of The Children's Home in Kašperské Hory and projects that focus just on preparing for the leaving children from the

institutional care. There are also described devices providing the accommodation of young people just after their staying in care.

To carry out this investigation it was used a qualitative research, more precisely, the questioning method and a semi-structured interview technique. The group of respondents subjected to such talks, were young users of The Children's Home in Kašperské Hory aged from 15 to 18 years including. Asked questions were structured into several groups according to these established areas the interviews were subsequently evaluated.

The first set of questions was aimed at obtaining the essential information such as the age and the length of stay in the children's home. The second range of issues mapped the area of education and training for the future profession. Most respondents attend secondary vocational schools, the branch of study is said to be interested, but they do not think about further education. Another area examined whether the users of the children's home have access to financial funds and how they can handle with them. All respondents stated that they receive a monthly allowance in the amount of CZK 300,--. It was also found that about one third of them cannot manage properly with its limited financial resources. This was followed by questions to the relationships with their own biological family. Absolute majority of the respondents keep contact with at least one member of their family.

The last and the most comprehensive set of questions concern the preparations for leaving the children's home. It is absolutely clear that almost all respondents are not still ready to join the independent life. All interviewees agree that children's home provides the necessary and sufficient services thanks to which the users gain some important skills to keep their homes. The statements also point to the fact that concerned young people have about their future virtually no ideas. About half of them do not know where or to whom they will go after leaving the institutional care. As well, almost each of the respondents was not interested in the possibility of emergency accommodation.

There are many proposals to solve this issue in professional sources. The prevailing argument, which I am also a supporter, that the preparation for becoming independent should begin children's homes as soon as possible, preferably at an early age.

An important component of the preparation could be a so-called “Individual planning for children’s homes users”. It means that each user could create a personal plan for current and future needs and plans. Last but not least, the training should also focus more on the training of practical skills such as handling finances, contracting or dealing with authorities.

There are several options for changing the current situation. However, the question remains whether they are adequate and certify during the practical implementation.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne (datum)

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Davidu Urbanovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat za spolupráci pracovníkům a uživatelům Dětského domova v Kašperských Horách. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině, která mi byla po celou dobu studia oporou.

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 SOUČASNÝ STAV	12
1.1 Náhradní rodinná péče	12
1.1.1 Formy náhradní rodinné péče	12
1.2 Náhradní ústavní výchova.....	19
1.2.1 Ochranná výchova	20
1.2.2 Sociálně právní ochrana dětí.....	20
1.2.3 Předběžné opatření.....	21
1.2.4 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy	22
2 ODCHOD DĚTÍ Z DĚTSKÉHO DOMOVA.....	26
2.1 Dětský domov v Kašperských Horách.....	27
2.2 Projekty Dětského domova v Kašperských Horách	27
2.2.1 „Šance pro budoucnost“.....	27
2.2.2 „Krok do života 1“	29
2.3 Další projekty podporující vstup do samostatného života	30
2.3.1 „Život na nečisto“	30
2.3.2 „Startovné do života“.....	30
2.3.3 „Řidičské průkazy“	31
2.3.4 „Najdi svůj směr“.....	31
2.4. Rizika hrozící po odchodu z dětského domova	32
2.5 Možnosti následného ubytování po propuštění z ústavní péče.....	32
2.5.1 Azylové domy.....	33
2.5.2 Azylové domy pro matky s dětmi.....	34
2.5.3 Domy na půl cesty	34
2.5.4 Podporované a chráněné bydlení	35

3 METODIKA VÝZKUMU.....	36
3.1 Cíl výzkumu.....	36
3.2 Popis výzkumné metody	36
3.3 Charakteristika výzkumného vzorku	36
3.4 Technika sběru dat	37
3.5 Autentičnost sběru dat	37
3.6 Způsob vyhodnocování dat	38
4 VÝSLEDKY ROZHOVORŮ.....	39
4.1 Shrnutí jednotlivých okruhů rozhovorů	39
4.1.1 okruh č. 1 – základní údaje	39
4.1.2 okruh č. 2 – vzdělávání a příprava na výkon budoucího povolání	40
4.1.3 okruh č. 3 – finance a hospodaření	40
4.1.4 okruh č. 4 – rodinné zázemí.....	41
4.1.5 okruh č. 5 – příprava na odchod z dětského domova.....	42
5 DISKUZE	45
6 ZÁVĚR	53
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
8 PŘEHLED PŘÍLOH	60

ÚVOD

V současné době se stále v naší společnosti vyskytují jedinci, kteří prošli ať už kratším či delším pobytem v ústavním zařízení, jež nahrazuje rodinné prostředí. Nejčastěji jsou to bývalí uživatelé dětských domovů.

Častým problémem, se kterým se tito lidé potýkají, je situace kdy po dosažení osmnáctého roku života či po ukončení studia opouštějí dětský domov. Mladý dospělý člověk mnohdy nepoznal jiný život než ten v prostorách pobytového zařízení a mnohdy pochází z ne příliš sociálně harmonického rodinného prostředí. Proto často postrádá základní znalosti a dovednosti, které na jedince obvykle přenáší fungující rodina. Zázemí dětského domova poskytuje svým uživatelům téměř komplexní služby a ti pak postrádají základní návyky. Zařízení poskytuje ubytování, stravu, čisté ošacení, klid na školní přípravu a mnoho dalších nezbytností. Ve většině případů mají bývalí uživatelé především problém se zajišťováním vhodného bydlení a zaměstnání. Tito jedinci jsou mnohem častěji stigmatizováni ze strany širší veřejnosti, možná snad i proto častěji inklinují ke kriminální činnosti.

Téma bakalářské práce, které úzce souvisí s problematikou dětských domovů, jsem si zvolila záměrně. Právě problematika náhradní ústavní výchovy, ale také náhradní rodinné výchovy mě velice zajímá. V prostředí dětského domova jsem již mnohokrát působila. Vykonávala jsem zde svou odbornou praxi jak v rámci středoškolského, tak i vysokoškolského studia.

Cílem této bakalářské práce je odkrytí a bližší zmapování názorů mladistvých uživatelů Dětského domova v Kašperských Horách na problematiku opouštění ústavní výchovy a následného osamostatňování. Rozhovory s uživateli dětského domova měly posloužit k odhalení postojů, které dospívající zaujímají k přípravě na budoucí samostatné bydlení a samostatný život.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Náhradní rodinná péče

Podle Všeobecné deklarace lidských práv a svobod a dle Úmluvy o právech dítěte má každé dítě nárok na pozitivní rozvoj své osobnosti a na výchovu v klidném a harmonickém prostředí své rodiny. Péče a výchova v takovém prostředí by měla připravit dítě na samostatný plnohodnotný život. (10)

Rovněž rodiče mají právo a povinnost o své dítě pečovat a vychovávat je. Pokud rodič z nejrůznějších důvodů nechce, neumí, nebo se nemůže o své dítě postarat, je nutné rychle hledat co nejkvalitnější řešení této situace. Hlavním orgánem činným v této problematice je orgán sociálně právní ochrany dětí. Nejvhodnější formou, která supluje funkce rodiny, jsou opatření náhradní rodinné péče. (22)

Opatření náhradní rodinné péče slouží k řešení krize přirozené rodiny, která fungují ve prospěch dítěte. K těmto opatřením se však přikračuje v krajních případech. Vykazuje se snaha a zájem ponechávat co nejdéle dítě v přirozeném, byť v neúplném rodinném prostředí. (10)

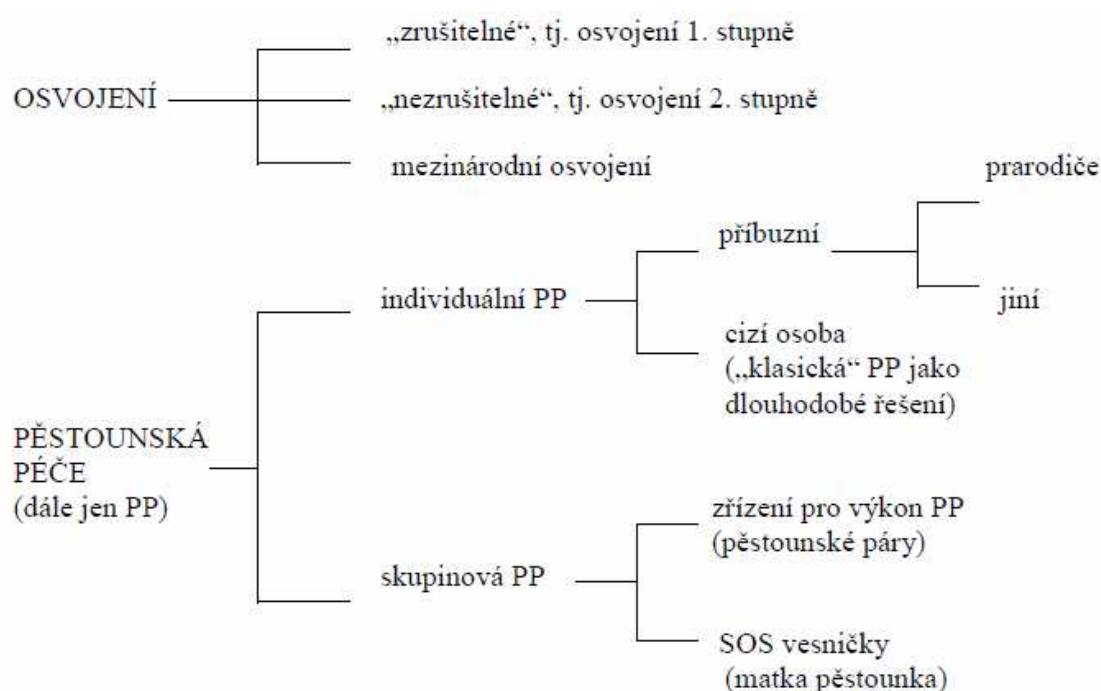
Důležité je zmínit, že při hledání adekvátní náhrady za biologickou rodinu se dává přednost formám náhradní rodinné péče před formami náhradní ústavní výchovy. Z důvodu, aby bylo dítě vychovááno v prostředí, které nejvíce připomíná přirozené prostředí, rodinu. (14), (24)

1.1.1 Formy náhradní rodinné péče

Rozlišujeme několik základních druhů náhradní rodinné péče, ale mezi nejčastěji používané patří osvojení a pěstounská péče. Tyto a další formy náhradní rodinné péče budou níže podrobněji rozepsány. (15)

O umístění dítěte do všech níže zmíněných forem náhradní výchovy rozhoduje soud. Zprostředkováním těchto dvou nejpoužívanějších typů jsou však oprávněny pouze orgány sociálně právní ochrany dětí. Zprostředkování zahrnuje několik základních činností. Vyhledání dětí, které jsou vhodné pro osvojení nebo pěstounskou péči, vyhledání fyzických osob, které jsou vhodné k výkonu pěstounské péče nebo osvojení či odborná příprava těchto fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny. (9)

Obr. 1: Přehled typů náhradní rodinné péče

Zdroj: Z. Matějček, J. Kolouchová, V. Bubleová, J. Kovařík a L. Benešová (2002)

Osvojení

Osvojení neboli adopce je nejvýznamnější a nejvhodnější formou náhradní rodinné péče o děti. Tímto pojmem se myslí úkon, kdy dochází k přijetí cizího dítěte za vlastní. Jedná se o jakési napodobení přirozeného stabilního rodinného prostředí nezletilému dítěti. (10), (14)

Mezi osvojitelem a osvojencem vzniká po právní stránce stejný vztah jako mezi pokrevními rodiči a nezletilými dětmi. To znamená, že na osvojitele přechází veškerá práva a povinnosti a tím pádem osvojiteli vzniká vůči dítěti také rodičovská odpovědnost. Rovněž také vzniká příbuzenský vztah mezi osvojeným dítětem a příbuznými osvojitele. Tento vznik nové rodičovské odpovědnosti má za následek zánik veškerých práv a povinností původní biologické rodiny vůči dítěti. (22), (7)

Rozlišujeme dva základní druhy osvojení, a to osvojení prvního stupně neboli „zrušitelné“ a osvojení druhého stupně neboli „nezrušitelné“ osvojení. O obou typech rozhoduje soud a to podle zákona číslo 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů. U nezrušitelného osvojení rovněž vydává rozhodnutí, na základě kterého je osvojitel zapsán do matriky místo rodičů původních. Osvojitel je zapsán jako rodič také do rodného listu dítěte. Osvojené dítě tímto získává rovněž i příjmení osvojitele. Z těchto důvodů není možné tento druh osvojení zrušit. Takto osvojit lze pouze dítě starší jednoho roku a mohou tak učinit jen manželé. (15), (24)

V rámci druhého typu, zrušitelné osvojení, může soud na základě žádosti osvojence nebo osvojitele osvojení zrušit, jelikož osvojitel není zanesen do rodného listu. V takovém případě zanikají práva a povinnosti osvojitele vůči dítěti a obnovují se ze strany původní rodiny. (16)

K tomu, aby soud mohl rozhodnout o osvojení dítěte, musí mít souhlas k osvojení od zákonného zástupce dítěte. Souhlas může vydat jen rodič se způsobilostí k právním úkonům, jež je nositelem rodičovské odpovědnosti. Musí být podán osobně rodičem popřípadě oběma, a to výslovně a určitě v době průběhu řízení o osvojení. (10), (22)

Existuje však několik výjimek, kdy souhlas zákonných zástupců není nutný a dítě je tak zvaně právně volné i bez jejich souhlasu. (24)

Jedním z nich je podání blanketového souhlasu. Jedná se o souhlas k osvojení, vydaný zákonným zástupcem, předem, před zahájením řízení o osvojení a také bez jakéhokoli vztahu k určeným osvojitelům. Tento typ souhlasu podává rodič písemně před soudem či před příslušným orgánem sociálně právní ochrany dětí. (10)

Další situací je zjištění kvalifikovaného nezájmu. To je situace kdy rodiče, po dobu nejméně šesti měsíců, neprojevovali opravdový zájem o dítě. Za opravdový nezájem se

považuje stav, kdy se rodič s dítětem nestýká, neplní včas a dobrovolně vyživovací povinnost a nevykazuje snahu o změnu svých rodinných a sociálních poměrů. (16), (10)

Dále pak zjištění absolutního nezájmu. Což je stav, kdy rodiče po dobu nejméně dvou měsíců, které uplynuly od narození dítěte, o ně neprojeví žádný zájem. Soud zjišťuje, zda v projevení zájmu nebránily závažné překážky. (10), (16)

Také sem spadá tak zvaný anonymní porod. Jde o případy, kdy bylo dítě nalezeno opuštěné a matka dítěte není známa. V případě že je pátrání po rodičích bezvýsledné, je dítě zařazeno na seznam dětí vhodných k osvojení. (10)

Naplnování těchto podmínek, zda je zájem projevován, posuzuje soud a to k datu kdy byl podán návrh orgánem sociálně právní ochrany dětí. (22)

Jak už bylo výše zmíněno, o osvojení rozhoduje soud. Nežli toto rozhodnutí vydá, musí zájemce o osvojení podstoupit tak zvanou „předadopční péči“. Tou se myslí časový interval nejméně tří měsíců, po které má zájemce o osvojení dítě u sebe a na vlastní náklady o něj pečuje. (15)

Dále soud při rozhodování přihlíží k věkovému rozdílu mezi dítětem a osvojitelem. Věkový rozdíl mezi nimi musí být přiměřený. Dítě musí být nezletilé a osvojení musí být dítěti jen ku prospěchu. Soud je také povinen zjistit a zajistit adekvátní dispozice osvojitele. Tím se myslí jeho zdravotní stav, bezúhonnost, finanční zajištění, osobní dispozice či motivace k osvojení. (10), (22)

Pěstounská péče

Pěstounská péče je po právní stránce upravena hned v několika zákonech. Prameny práva v této oblasti jsou: zákon číslo 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů a zákon číslo 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dále pak také zákon číslo 177/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. (15)

Pěstounská péče je druh náhradní rodinné péče o nezletilé dítě, při níž je plně zachován rodinněprávní status dítěte. Tato forma náhradní rodinné péče je

kontrolována, garantována a financována ze strany státu. Jedná se tedy o hmotné zabezpečení dítěte a přiměřenou finanční odměnu pro pěstouna. (10), (15)

Pěstounem může být určena jednak jen jedna fyzická osoba nebo manželé. Ten je povinen o dítě osobně pečovat a v přiměřeném rozsahu zajišťovat rodičovská práva a povinnosti. To znamená, že dítě může zastupovat a spravovat jeho záležitosti, ale jen v běžných věcech. Pěstounům vůči dítěti nevzniká ani vyživovací povinnost, ta je stále přenechána k plnění biologické rodině dítěte. Rovněž mezi pěstounem a dítětem nevzniká příbuzenský vztah. Veškerá práva a povinnosti původní rodiny vůči dítěti zůstávají zachovány a dítě má právo se s jejími příslušníky stýkat, či udržovat jiný kontakt. (22), (7)

Stejně jako osvojení i pěstounská péče vzniká na základě rozhodnutí soudu. Tehdy pokud to vyžaduje zájem dítěte a osoba pěstouna poskytuje garanci řádné výchovy. Proto je nutné, aby budoucí pěstoun byl prověřen, což pro soud vykonává orgán sociálně právní ochrany dětí. (16), (7)

Také v rámci pěstounské péče může zájemce o její výkon podstoupit „předpěstounskou péči“ nežli soud rozhodne o umístění dětí nebo dítěte do jeho trvalé péče. (22)

Na rozdíl od osvojení pěstounská péče, stejně jako ústavní péče, zaniká tehdy, když dítě dosáhne zletilosti. Také může pěstounská péče zaniknout smrtí pěstouna nebo svěřeného dítěte. Dalším způsobem je zrušení soudem a žádost z vážných důvodů ze strany pěstouna. (10), (15)

Pěstounům za jejich osobní péči náleží hmotné zabezpečení v podobě tak zvaných dávek pěstounské péče. Systém výplaty těchto dávek je od roku 2013 novelizován. (22)

Do těchto dávek řadíme příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla a nově také příspěvek při ukončení pěstounské péče. (21)

V zásadě se uplatňují dva základní druhy pěstounské péče, a to individuální a skupinová pěstounská péče. (15)

Individuální pěstounská péče je jeden z nejčastějších klasických typů péče, který je uskutečňován v běžném rodinném prostředí. Bývá vykonávána osamělou osobou,

osobou vdanou či ženatou nebo společně oběma manžely. Svěřené dítě je často vychováváno společně s dětmi pěstounů. (15), (5)

Skupinovou pěstounskou péčí se myslí péče vykonávaná v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Řadíme sem velké pěstounské rodiny s vlastními dětmi pěstounů a s větším počtem přijatých dětí. Podobnými zařízeními jsou rovněž i tak zvané SOS dětské vesničky. Péči a výchovu zde zajišťuje matka – pěstounka a „teta“, které společně v jednom domě pečují o šest a někdy i více dětí. Děti jsou různého věku a pohlaví stejně tak jako je tomu v biologické rodině. Skupina asi deseti domků tvoří celou Vesničku. (15), (14)

V souvislosti s pěstounskou péčí se rovněž uvádí i poměrně mladý a méně využívaný institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Jedná se o rodinnou individuální podobu péče o nezletilé děti vykonávanou v pěstounských rodinách. Tato péče je v porovnání s jinými typy náhradní rodinné péče poskytována jen na krátkou nezbytně nutnou dobu. Je určena především dětem, které z náhlých důvodů nemohou zůstat ve své biologické rodině, ale zároveň nesplňují podmínky pro osvojení či klasickou pěstounskou péči. Takovým náhlým důvodem může být například dlouhodobá hospitalizace rodiče. Důležitým předpokladem je fakt, že po pominutí této situace je možný návrat dítěte do biologické rodiny. (23)

Opatrovnictví

Institut opatrovnictví je výhradně určen k ochraně veškerých zájmů nezletilého dítěte. Tento institut je právně ukotven v zákoně číslo 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Stanovuje se tehdy, pokud rodiče nemohou vykonávat práva a povinnosti, které vyplývají z rodičovské odpovědnosti. Nejčastěji při střetu zájmů zákonných zástupců, při ohrožení majetkových zájmů dítěte nebo při omezení rodičovské odpovědnosti. (10), (16)

Opatrovník je vždy stanoven soudem pro každý konkrétní případ. Rovněž mu soud ukládá rozsah práv a povinností, které ochrání zájem dítěte s ohledem na příčiny, pro

které byl opatrovník stanoven. Opatrovník se nestává však zákonným zástupcem dítěte, vykonává jen některá rodičovská práva. Soud může opatrovníkem ustanovit také orgán sociálně právní ochrany dětí. (16), (15)

Poručenství

Poručenství, stejně jako opatrovnictví, slouží především k ochraně zájmů nezletilého dítěte místo jeho rodičů. Významným rozdílem mezi těmito instituty je skutečnost, že poručník vykonává veškerá práva a povinnosti místo zákonných zástupců. To je tehdy, pokud jsou rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo je jim pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, nebo byli zbaveni způsobilosti k právním úkonům, anebo zemřeli. Institut poručenství je rovněž upravován zákonem číslo 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů. (10), (5)

Pokud poručník osobně pečuje o svěřené dítě, což není jeho povinností, vzniká mu nárok na hmotné zabezpečení, takové jaké náleží vykonavatelům pěstounské péče. (12)

Rovněž také poručník, stejně jako opatrovník, je stanoven soudem. Může jím být určen jednotlivec, ale také oba manželé. Jeho úkolem je nezletilé dítě vychovávat, zastupovat ho a spravovat jeho majetek místo jeho rodičů. Z těchto důvodů se také na poručníka vztahují pravidelné kontroly, které jsou prováděny ze strany soudu. Musí podávat především zprávy o svěřeném dítěti a předkládat účty ze správy jmění dítěte. V případě, že se poručník stane pro výkon své funkce nevhodný, nebo ji již nechce vykonávat, soud ho poručenství zbaví. (22)

Pokud rodiče na výkon poručenství určí nějakou osobu, soud většinou uzná poručníkem tuto osobu. Jestliže není nikdo doporučen, soud určí nečastěji někoho z rodiny. Výkonem poručenství může být pověřen i orgán sociálně právní ochrany dětí. (16)

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Další formou náhradní rodinné péče je také svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče. To je možné stanovit v případě, že to vyžaduje zájem dítěte a pověřená osoba podává záruku řádné výchovy. (22), (10)

Tato situace může nastat v různých případech, nejčastěji z důvodu vážné nemoci rodiče, pobytu v cizině nebo výkonu trestu odnětí svobody. Soud nejčastěji pověřenou fyzickou osobu vybírá z řad příbuzenstva. Povinností soudu je také vymezení rozsahu práv a povinností vůči dítěti – péče o dítě či jeho zastupování v běžných záležitostech. Při nařízení tohoto opatření však rodičům nezaniká vůči dítěti vyživovací povinnost ani rodičovská odpovědnost. (22), (10)

1.2 Náhradní ústavní výchova

Tak zvaná institucionální výchova nebo péče, je rovněž formou náhradní výchovy. Jedná se o opatření, které je vydáno a nařízeno orgánem pro sociálně právní ochranu dětí. K tomuto opatření se přistupuje tehdy, pokud rodina není schopna nebo ochotna o nezletilé dítě náležitě pečovat a výchova o toto dítě nemůže být zajištěna jiným způsobem. Okolnosti, kdy dítě nemůže být umístěno do některé z forem náhradní rodinné péče, zkoumá soud. Dále je soud povinen každý půl rok zjišťovat zda tyto okolnosti stále přetrvávají. (16), (22)

O nařízení ústavní výchovy rozhoduje soud na návrh, který podává orgán sociálně právní ochrany dětí. Možnost odebrat dítě z rodiny pro soud vyplývá z „Úmluvy o právech dítěte“ a z „Listiny základních práv a svobod“. Obecní úřad obce s rozšířenou působností dále dojednává dobu a místo, kdy a kam bude dítě přijato do příslušného zařízení. (9), (10)

K ústavní výchově může být přijato dítě do osmnácti let, výjimečně může být nařízeno prodloužení až do devatenácti let. (35)

Ústavní výchovou se myslí pobyt a výchova dítěte v ústavním zařízení, které dočasně nebo trvale nahrazuje původní rodinu. Je to jakýsi pokus o vytvoření umělého náhradního domova. (17)

1.2.1 Ochranná výchova

Opatření, které již spadá do trestního práva. Ochranná výchova se ukládá tehdy, když dítě starší dvanácti let a mladší patnácti let spáchalo čin, který by byl u dospělé osoby postihován formou výjimečného trestu. Dále je možné ji uložit dítěti do patnácti let, které spáchalo trestný čin a o jeho výchovu není řádně postaráno. Také též mladistvému od patnácti do osmnácti let, který žije v nevyhovujících podmínkách, nebo se dopustil tak zvaného provinění. (16), (22)

Uložení a výkon tohoto opatření je zakotveno v zákoně číslo 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. (10)

O ochranné výchově rovněž může rozhodnout jen soud a uložit ji dítěti do osmnácti let, popřípadě ji o rok prodloužit do devatenácti let věku. (35)

Výkon ochranné výchovy je tedy uložen soudem a realizován ve speciálních školských zařízeních, kterými jsou především výchovné ústavy nebo dětské domovy se školou. (22)

Toto ochranné opatření má především zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, které spáchalo společensky nebezpečný čin. (35)

1.2.2 Sociálně právní ochrana dětí

Sociálně právní ochrana dětí je zakotvena v zákoně číslo 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně je stanovena sociálně právní ochrana, kterou se rozumí ochrana práva na přirozený vývoj a řádnou

výchovu, ochrana oprávněných zájmů a jmění dítěte. Dále je zde zakotveno působení, které směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny. V tomto zákoně jsou rovněž stanoveny orgány, které zajišťují sociálně právní ochranu dětí. Jsou to krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. (9)

Sociálně právní ochrana je zaměřena na poskytování pomoci nezletilým dětem momentálně se nacházejících na území České republiky. Výhradně na děti, které tuto pomoc akutně potřebují k ochraně svých zájmů a blaha. Proto zákon o sociálně právní ochraně dětí věnuje zvýšenou pozornost dětem v určitých situacích, jež působí po takovou dobu či v takové míře, že mají neblahý vliv na přirozený vývoj dítěte. (10)

Zvýšená pozornost je zaměřena na:

- děti, jejichž rodiče zemřeli, nenaplňují rodičovskou zodpovědnost nebo zneužívají práva plynoucí z této zodpovědnosti,
- děti, které vedou nemravný či zahálčivý způsob života,
- děti, které se opakovaně dopustily útěku, ať už z místa trvalého bydliště nebo z jiného ústavního zařízení,
- děti, na kterých byl vykonán trestný čin. (16), (10)

1.2.3 Předběžné opatření

Opatření, které vydává soud na návrh obce s rozšířenou působností – orgánu pro sociálně právní ochranu dětí. Je vydáno v takovém případě, kdy se dítě ocitne bez jakékoliv péče, nebo je narušen či vážně ohrožen život nebo přirozený vývoj. (9), (13)

O návrhu na předběžné opatření musí místně příslušný krajský soud bezodkladně rozhodnout nejdéle do 24 hodin. (13)

1.2.4 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Tato zařízení poskytují péči a výchovu dětem a mladistvým, kterou jinak zajišťuje rodina nebo osoba odpovědná za jeho výchovu. Péče je určena dětem s nařízenou ústavní výchovou, s uloženou ochrannou výchovou nebo s nařízeným předběžným opatřením. (9)

Zařízení musí svěřeným dětem poskytovat plné přímé zaopatření v zájmu jejich zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání. Tím se především myslí stravování, ubytování a ošacení, učební pomůcky, prostředky a náklady spojené se vzděláním, náklady na zdravotní péči a léky a kapesné. (9), (35)

V současné době existují čtyři typy zřízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy, které jsou zakotveny v zákoně číslo 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zřízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Jsou to diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Specifickou formou jsou i kojenecké ústavy. Jednotlivá zařízení jsou níže blíže popsána. (35)

Diagnostické ústavy

Diagnostické ústavy vykonávají péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou, nařízeným předběžným opatřením, ale i dětem zadrženým na útěku, ať už z jiného zařízení nebo z místa pobytu. Do diagnostických ústavů jsou děti umístěny na základě výsledků komplexního šetření a zhodnocení zdravotního stavu. (9)

V těchto ústavěch jsou zřizovány výchovné skupiny, které slouží ke komplexnímu vyšetření dětí, proto jsou tvořeny jen čtyřmi až šesti dětmi. Z pravidla dochází ke členění podle pohlaví nebo podle věku. Dítě je do výchovy diagnostického ústavu svěřeno nejčastěji na osm týdnů. (9), (11)

Na základě výsledků komplexního speciálně pedagogického, psychologického a sociálního vyšetření a kapacity jednotlivých zařízení jsou děti umisťovány do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. (11)

Dětské domovy

Účelem tohoto zařízení je zajistit výchovně vzdělávací a sociální péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Proto se zde umístěné děti mohou vzdělávat ve školách mimo dětský domov. (9)

Do dětského domova jsou nejčastěji umisťovány děti ve věku od tří do osmnácti let. Mladý dospělý zde může na základě dohody setrvat až do doby než ukončí vzdělávání a přípravu na výkon budoucího povolání. Nejdéle zde však může zůstat maximálně do 26 let věku. (31)

Jsou zde rovněž umístěny i nezletilé matky a jejich děti. (35)

V těchto zařízeních jsou děti umisťovány do tak zvaných rodinných skupin. Tuto skupinu tvoří nejčastěji šest až osm dětí různého věku a i pohlaví podobně jako v rodině. Nepísaným pravidlem bývá umisťování sourozenců, pokud je to možné, do stejné skupiny. (11)

Celá struktura soužití, denní režim, ale i hospodaření se svěřenými prostředky slouží k co nejvěrnějšímu napodobení zvyklostí v běžné rodině. (11)

Dětské domovy se školou

Tato zařízení spočívají na podobném principu jako klasické dětské domovy. Dětský domov se školou poskytuje své služby dětem s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou a nezletilým matkám s některým typem uložené výchovy a jejich dětem. Výše zmíněné děti pro závažné poruchy chování nebo pro duševní poruchu nemohou být vzdělávány ve škole, která není součástí dětského domova. (9)

Do dětských domovů se školou mohou být umístěny děti od šesti let věku do doby ukončení povinné školní docházky. (35)

Pokud pominou důvody, pro něž bylo dítě umístěno do tohoto zařízení, může být na žádost ředitele zařazeno do školy mimo dětský domov. Když se tak nestane a důvody přetrvávají do ukončení povinné školní docházky, je dítě přerazeno do výchovného ústavu. (9)

Také v tomto typu dětského domova jsou děti rozděleny do rodinných skupin. Skupina může být tvořena již pěti až osmi členy. (9)

Výchovné ústavy

Školská zařízení, která jsou zejména určena pro mladistvé s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. (16)

Tyto ústavy mají v péči děti starší 15 let, které trpí závažnými poruchami chování, kterým byl uložen výše zmíněný typ výchovy. Může sem být umístěno i dítě mladší 15 let, pokud je mu uložena ochranná výchova pro závažné poruchy chování, které brání umístění do dětského domova se školou. (9)

V těchto zařízeních jsou organizačními jednotkami výchovné skupiny, které tvoří děti různého věku a pohlaví. Výchovné skupiny jsou podobné skupinám v jiných zařízeních, také je tvoří přibližně pět až osm dětí. (11)

Kojenecké ústavy

Tento typ zařízení je v této soustavě specifický, jelikož v České republice nespadá do resortu školství, ale do resortu zdravotnictví. Zejména proto, že vedoucím pracovníkem je lékař a za vychovatele jsou zde považovány zdravotní sestry. (16)

Kojenecký ústav je určen rovněž dětem, které nemají možnost vyrůstat ve své přirozené rodině. S tím rozdílem, že se výhradně jedná nejčastěji o děti kojeneckého

věku. Především jde o děti týrané, zanedbávané, opuštěné nebo s vážným zdravotním postižením. (17)

Hlavním úkolem tohoto zařízení je zajistit základní péči o kojence a zajistit jeho sociálně právní situaci. Pokud rodiče o dítě nejeví zájem, musí kojenecký ústav spolupracovat s orgánem sociálně právní ochrany dětí a obstarat mu další vhodnou péči a výchovu. (16)

Dítě po dosažení patřičného věku je buď přemístěno do jiného ústavního zařízení, nebo do náhradní rodinné péče. (17)

2 ODCHOD DĚTÍ Z DĚTSKÉHO DOMOVA

Mladí lidé opouští dětský domov většinou po dosažení zletilosti nebo po ukončení vzdělávání a přípravy na výkon budoucího povolání. Každý v takovém případě má při odchodu nárok na peněžitý příspěvek, v řádů tisíců korun. (31)

Dětské domovy se snaží svým chodem, přístupem ale i způsobem života co nejvíce se přiblížit chodu běžné rodiny, avšak při jejich opouštění nastává značný rozdíl. (31)

Podle Standardů kvality pro péči o děti mimo domov v Evropě jsou dětské domovy a další zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy povinny poskytovat rady a pomoc při přípravě dítěte na odchod z tohoto zařízení. (34)

„Dítě/mladý dospělý je podporován, aby utvářel svou budoucnost tak, aby se stal soběstačným, samostatným a platným členem společnosti. Má přístup ke vzdělání a je mu poskytnuta příležitost získat životní dovednosti a osvojit si hodnoty.“ (34)

Příprava na vstup do samostatného života by měla být organizována jako celkový průběžný proces ze strany pečujícího zařízení s využitím všech dostupných podmínek a příležitostí. Hlavním činitelem v této situaci však zůstává mladý dospělý. Má právo vyjadřovat své názory a preferovat své zájmy, kterými si odpovídá za způsob a kvalitu svého budoucího života. (34)

Důležité je poskytování individuálních školení a podpory hlavně ze strany pečovatele, aby mladý dospělý dosáhl maximální soběstačnosti. Tím se myslí zvládání běžných denních povinností, jako je například péče o vlastní osobu, manipulace s penězi či obstarávání právních záležitostí. Velmi důležité je rovněž udržování kontaktů v rámci sociální sítě. Dále pak i plánování činností pro získávání dalších životních dovedností, přijímání odpovědnosti za své jednání a vytváření určitého žebříčku hodnot a názorů. (34)

Mladému dospělému musí být umožněn přístup k požadovanému a co nejlepšímu vzdělání. Vhodná je také podpora nejen vzdělávacích potenciálů, ale také podpora mimoškolních aktivit. (34)

Pracovníci zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy sledují a podporují jak plánování, tak i samotnou realizaci procesu odchodu ze zařízení. Také koordinují

spolupráci s dalšími zúčastněnými subjekty a rovněž podporují kontakt s původní rodinou. Mezi zúčastněnými stranami dochází k výměně důležitých informací v této věci, kdy však musí být zachována jejich důvěrnost. Tyto informace jsou sdělovány i mladému dospělému a jeho původní rodině, má-li o to zájem. Musí být poskytovány vhodnou a srozumitelnou formou. (34)

2.1 Dětský domov v Kašperských Horách

Dětský domov v Kašperských Horách je tak zvaným domovem rodinného typu. To znamená, že umístěné děti jsou v rodinných skupinách okolo osmi dětí, kde se střídá jen malý počet vychovatelů. Sourozenské páry či skupiny se většinou umísťují do jedné rodinné skupiny. (4)

Činnost všech dětských domovů, tak i tohoto, je vymezena v zákoně číslo 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zřízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. (9)

2.2 Projekty Dětského domova v Kašperských Horách

Dětský domov v Kašperských Horách se snaží svým mladým obyvatelům co nejvíce pomoci při jeho opouštění, proto se zapojuje do různých programů na jejich podporu, které krajský úřad nabízí. (4)

2.2.1 „Šance pro budoucnost“

Jedná se o projekt organizovaný Plzeňským krajem, který je financován Evropským sociálním fondem a ze státního rozpočtu. Jeho hlavní realizace proběhla v letech 2006 až 2008. „Šance pro budoucnost“ je především zaměřena na komplexní řešení problémů

mladých dospělých, kteří odcházejí z dětského domova, a tudíž jsou sociálně znevýhodněni. (31)

Hlavním cílem tohoto projektu je poskytnutí pomoci mladým lidem opouštějících dětský domov se začleněním do chodu společnosti a s uplatněním na trhu práce. Tím se především myslí snaha podporovat individuální schopnosti jedince najít si zaměstnání, dále pak si jej udržet, obstarat si adekvátní bydlení a naučit se samostatné existenci bez závislosti na okolí. (31)

Jak už bylo zmíněno, cílovou skupinou projektu je mládež, která odchází z dětského domova, pro což se nachází v sociálně znevýhodněné situaci. Stěžejním přínosem pro tuto skupinu by mělo být získání potřebných dovedností k uplatnění se na trhu práce a zapojení se do běžného života. (31)

Samotný proces přípravy na vstup do samostatného života má hned několik důležitých kroků, tak zvaných fází. Do počáteční fáze řadíme tak zvané speciální vzdělávací programy, které jsou s dětmi uskutečňovány ještě v dětském domově a jsou vedeny speciálně pedagogickými pracovníky. Toto období je považováno za jedno z nejdůležitějších, jelikož v něm dochází k nácviku základních a tudíž nejdůležitějších dovedností, které jsou nezbytné pro samostatné fungování ve společnosti. Po odchodu dotyčné osoby z dětského domova péče přechází na tak zvané komunitní pracovníky. Ti se částečně angažují již v době, kdy je jedinec v dětském domově, aby byl vybudován pevný a důvěrný vztah, jež je podstatný pro budoucí spolupráci. Nejstěžejnějším úkolem komunitního pracovníka je poskytování pomoci při hledání a získávání zaměstnání, při hledání samostatného bydlení a začleňování do chodu společnosti. Závěrečná fáze velmi náročného a dlouhého procesu nastává až v době, kdy mladý dospělý již žije sám. Tehdy s ním komunitní pracovník pracuje jen na vyžádání v individuálních případech. (31)

Požadovaným výsledkem projektu „Šance pro budoucnost“ by měl být ideální stav, kdy výše zmíněná mládež, po jeho ukončení, bude schopna se řádně uplatnit na trhu práce a adekvátně samostatně existovat. (31)

2.2.2 „Krok do života 1“

Tento projekt svou činností navazuje na výše zmíněný starší projekt „Šance pro budoucnost“. Ten měl komplexně řešit situaci mladých lidí, kteří končí ústavní výchovu a odchází z dětského domova. (30)

Hlavním posláním „Kroku do života“ je kvalitativně a kvantitativně rozšiřovat veškerou metodiku a vzdělávací programy vzniklé již v předchozím osvědčeném projektu „Šance pro budoucnost“. (30)

Základem tohoto projektu je tedy realizace vzdělávacích a poradenských programů. Rovněž je tento projekt zaměřen na poskytování pomoci mládeži, která odchází z dětského domova. To znamená dětem, jež žijí ve znevýhodněném sociálním prostředí. Mezi jeho hlavní cíle spadá, co nejlepší zapojení takto znevýhodněných osob do běžné společnosti, nacvičení samostatného života a v neposlední řadě uplatnění se na trhu práce. (30)

Součástí projektu je také vytvoření rehabilitačních a poradenských programů, které se svým zaměřením týkají hlavně mentálně postižených a sociálně handicapovaných dětí. Také tyto děti se musí připravovat na samostatný život. Dále se také zaměřuje na vybudování kritérií pro práci s původní biologickou rodinou dotyčného a její zapojení do spolupráce. (30)

„Krok do života“ pracuje na podobném principu jako výše zmíněný projekt „Šance pro budoucnost“. Mladý dospělý, jež bude mít o účast v programu zájem, projde speciálními vzdělávacími programy, které byly již dříve vytvořeny pro účely předchozího plánu. Mládež s mentálním postižením či sociálním handicapem projde novými rehabilitačními a poradenskými programy vzniklými pro tyto účely. Vedením jsou opět pověřeni speciálně pedagogičtí pracovníci. Po odchodu dotyčného uživatele z dětského domova péče rovněž přechází na komunitního pracovníka, stejně tak jak již bylo nastaveno v předešlém plánu. (30)

Cílem všech těchto projektů je lépe zajistit a řešit tuto závažnou problematiku. Ta se stala zajímavou hlavně proto, že doposud není stále systémově, ale ani legislativně řešena. (31)

2.3 Další projekty podporující vstup do samostatného života

Jelikož tato problematika je velmi rozsáhlá, vyžaduje existenci velkého množství projektů na její podporu. Tyto projekty sice stále probíhají, nebo probíhaly, ale Dětský domov v Kašperských Horách se jich již bohužel nezúčastňoval. (30), (31)

2.3.1 „Život na nečisto“

„Cyklus zážitkových kurzů určených dětem z dětských domovů a jiných zařízení náhradní výchovy simulující důležité životní situace samostatného života.“ (32)

Principem toho projektu je praktický nácvik simulovaných situací, které se vyskytují v reálném životě. Zážitky jsou dále ve skupině reflektovány pro upamatování do dalšího života. Důraz se klade hlavně na nácvik hledání zaměstnání a bydlení, zvyšování kvalifikace či manipulaci s finančními prostředky. (32)

Celý kurz je rozdělen do čtyř modulů, které se věnují jednotlivým oblastem a vzájemně na sebe navazují.

1. modul – téma „Domácnost“,
2. modul – téma „Práce“,
3. modul – téma „Odchod z DD a co dál???“ a
4. modul – téma „Vztahy“. (32)

2.3.2 „Startovné do života“

Tento projekt, který končí svou činnost v roce 2012, je podporován Nadačním fondem manželů Livie a Václava Klausových. Nepodporuje jen vstup do samostatného života a celkové osamostatňování, ale také motivuje k lepším výsledkům ve studiu a k volnočasovým činnostem. To znamená, že kromě pevného vkladu může být vybraným

dětem vydán motivační bonus. Základem pro jeho udělení je vzdělání (prospěch), dále pak chování v dětském domově a mimoškolní aktivity. (27)

2.3.3 „Řidičské průkazy“

Jedná se o projekt rovněž podporovaný výše zmíněným nadačním fondem, který není určen jen pro děti z dětských domovů, ale také pro děti ze sociálně slabých a pěstounských rodin. Jeho prostřednictvím může dotyčný získat řidičské oprávnění skupiny „B“, což je tedy řidičské oprávnění k řízení osobního automobilu. Každý vybraný účastník kurzu do 26 let pro jeho získání obdrží příspěvek ve výši 5 000,-- Kč. Další výdaje, jako je poplatek za závěrečné či opravné zkoušky, si ovšem hradí již sám. (26)

2.3.4 „Najdi svůj směr“

Tento projekt byl realizován společností „Člověk hledá člověka“ a Nadací Terezy Maxové v období let 2004 – 2008. Základem je intenzivní práce experta – poradce, která trvá 24 měsíců a je zaměřena na získávání základních životních dovedností a na osamostatnění. Projekt je určen dětem ve věku 5 – 19 let, které se nachází v dětském domově. Z tohoto důvodu jsou jednotlivé části kurzu děleny podle věku a priorit pro daný věk. (28)

Na projekt „Najdi svůj směr“ navazuje stejně zaměřený projekt „Najdi svůj směr II“, který je jen úzce orientován na dva vybrané dětské domovy v České republice. (29)

2.4 Rizika hrozící po odchodu z dětského domova

Mladí lidé odcházející z dětského domova jsou mnohem více ohroženi vznikem sociálně patologických jevů a jiných problémů než jejich vrstevníci v běžné populaci. Nejčastější příčinou bývá nedostatečná nebo méně kvalitní příprava na budoucí život ze strany dětského domova. Mezi nejčastěji se vyskytující komplikace řadíme sociálně patologické jevy, jako je bezdomovectví, kriminalita či závislosti a ekonomické problémy. Tím se myslí chudoba a nezaměstnanost či v neposlední řadě také problémy s výchovou vlastních dětí. (6), (19)

Jednou z nejdůležitějších věcí po odchodu z dětského domova je nalezení adekvátního bydlení. Mladým lidem se nabízí poměrně široké množství možností následného ubytování. Pro získání a udržení bydlení musí mít dotyčný finanční prostředky na jeho zaplacení. Z toho důvodu je nutné získat zaměstnání. Vzhledem k minulosti těchto osob a často i nižšímu vzdělání je jejich uplatnění na trhu práce obtížnější. Proto jsou často nezaměstnaní a odkázáni na finanční pomoc ze strany státu či nezákonnou činnost. Důsledkem této situace může být i ztráta přístřeší. V takovém případě se mladý dospělý stává bezdomovcem a zdrojem obživy je žebrota či drobné krádeže. (6), (20)

Častým jevem u mladých dívek je těhotenství a mateřství v nízkém věku. Mladá matka bez zkušeností a bez zázemí a financí mnohdy není schopna o dítě pečovat. Tehdy nastává závažná situace, kdy je jí dítě odebráno a svěřeno do péče ústavního zařízení. (28)

2.5 Možnosti následného ubytování po propuštění z ústavní péče

Když mladý dospělý člověk opouští v osmnácti letech (popřípadě déle po ukončení přípravy na budoucí pování) ústavní péči, je to téměř vždy spojeno s vážnou otázkou kam půjde, pokud nemá možnost vrátit se do své původní rodiny, k jiným příbuzným, nebo nemá prostředky na zakoupení vlastního bytu. Existuje však několik možností

následného ubytování. Řešením mohou být azylové domy různého typu, domy na půli cesty či využití chráněného a podporovaného bydlení. Zmíněné alternativy jsou podrobněji popsány v následujícím textu. (28), (19)

2.5.1 Azylové domy

Azylové domy jsou ubytovacím zařízením, které slouží především osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou přístřeší. (3), (2)

Většinou jsou zde osoby, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě osoby z jiných zařízení. (5)

Hlavním důvodem existence těchto zařízení, je pomoc při integraci do společnosti všem motivovaným uživatelům. (16)

Ve většině azylových domů je pobyt časově omezený na několik měsíců, nejčastěji po dobu jednoho roku. (18)

Základní podmínkou pro přijetí osoby do tohoto zařízení je jeho platební schopnost podílet se na úhradě nákladů na bydlení. Proto musí být zaměstnán nebo pobírat nějaký typ důchodu. (16)

Azylové domy se především snaží poskytovat svým klientům ubytování, pomoc při zajištění stravy a v neposlední řadě i pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů svých klientů. (3), (2)

V České republice jsou azylové domy nejčastěji zřizovány nestátními organizacemi a církví či méně často obcí a to podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách a podle prováděcí vyhlášky 505/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. (16)

Po ukončení pobytu v azylovém domě může klient následovně nastoupit k bydlení do tak zvaného sociálního bytu. Sociálními byty jsou myšleny obecní nebo státní byty, ve kterých je nastaveno tak zvané regulované nájemné. Toto nájemné by mělo být pro uživatele finančně výhodnější. Takových bytů je ovšem v našich podmínkách značný nedostatek. (16)

2.5.2 Azylové domy pro matky s dětmi

Jedná se o ubytovací zařízení určené pro matky a jejich děti, nejčastěji do tří let věku, které se dostaly do nepříznivé sociální situace. (16)

Mohou to tedy být matky a děti bez přístřeší, týrané, zneužívané nebo mladé matky, které ukončily pobyt v ústavním zařízení. (5)

Tyto zařízení pracují na podobném principu jako klasicky zaměřené azylové domy, dále však poskytují i systematické poradenství, terapeutické programy a pomoc při výchově dětí. (16)

2.5.3 Domy na půl cesty

Tyto domy slouží jako přechodné ubytovací zařízení pro osoby do 26 let věku, které po dovršení zletilosti opustily školské zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo jiné zařízení pro péči o děti a mládež. (3), (2)

Dále jsou tyto domy určené pro mladé osoby bez jakéhokoli rodinného zázemí nebo tyto osoby nacházející se v obtížné naléhavé životní situaci, jež nejsou schopny řešit vlastními silami. (37)

Ubytování zde je jen dočasného charakteru, většinou jen na jeden rok a uživatel ho financuje ze svých zdrojů (příjem z výdělečné činnosti, podpora v nezaměstnanosti, důchod...). (16)

Domy na půl cesty jsou v České republice zřizovány podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách a podle prováděcí vyhlášky 505/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a to nejčastěji nestátními organizacemi. (18)

Tato zařízení poskytují především ubytování, zprostředkování kontaktu se společností, sociálně terapeutickou činnost, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů všech klientů a také komplexně orientovaný trénink sociálních dovedností (3), (37), (2)

Jejich hlavním účelem je však pomoci mladým uživatelům začlenit se do běžného samostatného života a co nejvíce podporovat jejich osobní nezávislost a soběstačnost. Klient přebírá odpovědnost za docházku do školy či zaměstnání a za chod své domácnosti. (16)

2.5.4 Podporované a chráněné bydlení

Tento způsob bydlení je určen pro zletilé mladé osoby odcházející z pěstounské péče, které jsou trvale znevýhodněné pro zdravotní nebo sociální omezení. Snaží se pomáhat mladým lidem vést běžný styl života ve vlastním bytě nebo v bytě, který je poskytován nějakou organizací. Dalo by se říci, že tento typ bydlení je nejvíce podobný reálnému způsobu života. Podporuje chod domácnosti, kontakt se společenským prostředím či prosazování práv a zájmů dotyčného. (37), (19)

3 METODIKA VÝZKUMU

3.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu této bakalářské práce je odhalení a zmapování názorů a celkových postojů dospívajících uživatelů Dětského domova v Kašperských Horách, které zaujímají k problematice odchodu z tohoto zařízení a připravenost na samostatné bydlení.

3.2 Popis výzkumné metody

K získávání potřebných informací pro naplnění stanoveného, výše zmíněného, cíle bylo použito kvalitativního výzkumu. Sběr dat byl prováděn metodou dotazování, k níž byla využita technika polosturkturovaného rozhovoru s respondenty. Hlavní výhodou kvalitativního výzkumu je, že umožňuje hlubší a podrobnější proniknutí do zkoumané problematiky.

Takto získaná data byla následně nedoslovně přepsána a rozebrána dle jednotlivých okruhů otázek.

3.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Informace potřebné pro provádění výzkumu jsem získávala od dospívajících uživatelů Dětského domova v Kašperských Horách. Cílovou skupinou se tudíž stali uživatelé domova ve věku 15 až 18 let včetně. Dětský domov v Kašperských Horách má kapacitu 32 míst a v době mého působení zde bylo umístěno 31 dětí. Výše zmíněné kritérium v době sběru dat splňovalo 9 uživatelů. Tuto skupinu tvořilo 5 dívek a 4

chlapci. Patnáctiletí a šestnáctiletí byli zastoupeni po třech uživateli, sedmnáctiletí byli dva a osmnáctiletý jeden uživatel.

Rozhovory jsem provedla se všemi devíti dospívajícími uživateli dětského domova, to znamená, že jsem dosáhla 100 % možných respondentů.

3.4 Technika sběru dat

Samotnému sběru informací, od jednotlivých respondentů, předcházela nezbytná fáze navazování kontaktu s uživateli dětského domova.

Nejprve jsem po dohodě se sociální pracovnící využila možnosti nahlédnout do spisů uživatelů. Zde jsem pomocí metody sekundární analýzy dat získala základní informace o respondentech. Zajímalo mě především jméno, věk, pohlaví a délka pobytu v dětském domově. Jelikož tyto informace nepostačovaly k dosažení vytyčeného cíle, bylo žádoucí provést rozhovory. Proto jsem oslovila stanovené uživatele dětského domova s žádostí o osobní rozhovor. Nikdo nebyl proti.

Před realizací samotných rozhovorů jsem si jako podklad připravila několik základních okruhů otázek a k nim doplňující otázky. Nejprve jsem kladla otázky k upřesnění základních údajů o respondentovi. Dále následovaly otázky týkající se studia a přípravy na výkon budoucího povolání, otázky z oblasti hospodaření s financemi a rodinného zázemí. Druhou polovinu rozhovorů tvořily otázky, které se vztahují k problematice odchodu z dětského domova a příprav na samostatné bydlení.

3.5 Autentičnost sběru dat

Pro dosažení co možná nejvyšší hodnověrnosti dat je dobré navázat s cílovou skupinou bližší vztah. Využila jsem proto svého působení v dětském domově v rámci odborné praxe, kdy jsem se účastnila mnohých aktivit. V průběhu společně tráveného

času došlo k vytvoření užšího kontaktu. Tyto navázané vztahy dále pak sloužily jako důležitý prostředek k uskutečnění otevřených rozhovorů.

3.6 Způsob vyhodnocování dat

Otázky, které byly během rozhovorů kladeny byly předem strukturovány do jednotlivých okruhů otázek. Získané informace od jednotlivých respondentů byly dále roztrženy dle jednotlivých okruhů. V konečné fázi byla data vyhodnocena a zaznamenána.

4 VÝSLEDKY ROZHovorů

4.1 Shrnutí jednotlivých okruhů rozhovorů

Tato kapitola obsahuje konečné vyhodnocení a shrnutí polostrukturovaných rozhovorů, které jsou nedoslovně přepsány a uvedeny v příloze – příloha číslo jedna. Rozhovory byly provedeny s dospívajícími uživateli Dětského domova v Kašperských Horách. Výsledky dotazování jsou strukturovány podle jednotlivých stanovených okruhů pokládaných otázek.

První okruh zmiňuje základní údaje o uživateli, jeho věk a dobu strávenou v dětském domově. Dále následuje druhý okruh zaměřený na dosavadní studium a na přípravu na výkon budoucího povolání. Následující okruh je zaměřený na získávání finančních prostředků a schopnosti hospodařit s nimi. Další pak na podporu ze strany biologické rodiny. Posledním nejdůležitějším a nejobsáhlejším okruhem je již samotný odchod z dětského domova a proces přípravy na něj.

4.1.1 okruh č. 1 – základní údaje

První, spíše okrajovou oblastí je získání základních informací o uživateli, jako věk a délka pobytu v zařízení. Věkovou strukturu dotazovaných ovlivňují výše zmíněné primárními požadavky při výběru respondentů. Cílová skupina výzkumu zahrnuje uživatele Dětského domova v Kašperských Horách ve věku patnáct až osmnáct let včetně. Věkové zastoupení je následující. Tři uživatelé ve věku patnáct let, tři šestnáctiletí, dva sedmnáctiletí a jeden osmnáctiletý uživatel dětského domova.

Délka pobytu byla u každého dotazovaného odlišná. Nejkratší uvedená délka pobytu je něco málo přes jeden rok, nejdelší je setrvání jedenáct let.

Celou skupinu tvořilo devět respondentů, kteří odpovídali mnou stanoveným požadavkům, především požadavkům na věk. Z toho bylo zastoupeno pět děvčat a čtyři chlapci.

4.1.2 okruh č. 2 – vzdělávání a příprava na výkon budoucího povolání

Tento okruh zjišťuje, jaký druh školy nejčastěji uživatelé navštěvují, zda se chtějí i nadále vzdělávat a zda chtějí ve studovaném oboru setrvat i v budoucnu a hledat si v něm své zaměstnání.

Dotazovaní nejčastěji navštěvují některý z učňovských oborů na středním odborném učilišti, tento typ školy uvedlo pět osob. Tito uživatelé rovněž dodávají, že je studovaný obor baví a v budoucnu by v něm chtěli být zaměstnáni. Dále však uvádějí, že nemají v plánu, po získání výučního listu, dále pokračovat s dalším vzděláváním. Raději si budou hledat zaměstnání.

Jen jedna uživatelka uvedla, že navštěvuje gymnázium a chce ve studiu dále pokračovat. O výkonu svého budoucího povolání zatím nemá konkrétní představu. „...S učením a s chozením do školy nemám problém, ale čím bych chtěla v budoucnu být, to zatím fakt nevím...“

Zbývající tři uživatelé zatím navštěvují základní školu nebo základní školu speciální. Žák základní školy uvedl, že od nového školního roku nastupuje rovněž na střední odborné učiliště. Zbývající dotazovaní (žáci základní školy speciální) přiznali, že je další vzdělávání neláká, ale jasnější představu o svém budoucím uplatnění také ještě nemají.

4.1.3 okruh č. 3 – finance a hospodaření

Otázky z této oblasti jsou zaměřeny na zmapování schopností mladistvých uživatelů dětského domova nakládat s finančními prostředky. Otázky měly odhalit, zda

uživatelé dostávají pravidelné měsíční kapesné a zda využívají možnost přivydělat si na brigádách. V neposlední řadě však hlavně to, zda jsou schopni s omezenou částkou peněz celý měsíc vystačit.

Všichni dotazovaní shodně odpověděli, že dostávají pravidelné měsíční kapesné a to ve výši 300,-- Kč. Možnost přivýdělku na brigádě již využili čtyři starší uživatelé. Ti mladší zatím z důvodu věku tuto možnost neměli. Jeden z nich dostává kapesné i od své biologické rodiny. „...Vždycky, když jedu k mámě dostanu od ní nějaký peníze. Můžu si pak koupit, co chci...“

Většina dotazovaných uvádí, že se svými penězi celý měsíc téměř vždy vystačí. Někteří dokonce prý i malou částku ušetří. Tři uživatelé však přiznávají, že jim skoro každý měsíc peníze chybí. Z rozhovorů vyplývá, že největší položky utrácejí zejména za cigarety a za různé předměty osobní potřeby. „...Nevím, jak to dělám, ale sotva dostanu nějaký peníze, hned jsou fuč. Párkrát si koupím cigára a pak jsem třeba čtrnáct dní na suchu...“

4.1.4 okruh č. 4 – rodinné zázemí

Tento, také spíše jen okrajový okruh otázek má za úkol zjistit jaké vztahy mají dotazovaní se svou vlastní biologickou rodinou. Zda se s jejími členy stýkají nebo udržují jiný kontakt a zda je mezi nimi osoba, na kterou by se v případě potřeby mohli obrátit. Popřípadě jestli mají ve svém blízkém okolí nějakou jinou osobu, které plně důvěřují.

Valná většina odpovídajících uvádí, že udržují kontakt se svou rodinou i z dětského domova. Nejčastěji jsou ve styku se svými sourozenci, jelikož mnohdy žijí, nebo žili, ve stejném zařízení, anebo s některým ze svých biologických rodičů nebo prarodičů. Tito rodinní příslušníci jsou u jedné třetiny dotazovaných těmi lidmi, na něž by se prý obrátili v případě nouze či potřeby. Dále mezi nejčastěji uváděné nejbližší osoby, kterým odpovídající nejvíce důvěřují, patří partner či partnerka, nebo přátelé z dětského domova.

Jen dva z oslovených uvedli, že se svou biologickou rodinou přerušili a neudržují veškeré styky a vztahy. Jeden uvádí, že jeho rodinou jsou obyvatelé a pracovníci dětského domova. „...*Já svoje rodiče neberu ani jako svojí rodinu. Jedinej kdo se vo mě někdy staral, byl děcák a ty lidi tady...*“

Druhému biologickou rodinu nahradila partnerova rodina.

4.1.5 okruh č. 5 – příprava na odchod z dětského domova

Posledním nejdůležitějším a zároveň nejrozsáhlejším okruhem jsou otázky zaměřené na přípravu k samostatnému životu a na představy a subjektivní názory samotných dotazovaných uživatelů.

Cílem bylo odhalit, zda uživatelé nad touto problematikou již přemýšleli a na základě jakého podnětu, zda si umí představit svůj samostatný život a cítí se na něj dostatečně připraveni a zda je právě dětský domov do budoucnosti patřičně vybavil. Dále byla mapována oblast konkrétní přípravy a získávání dovedností pro vedení a údržbu vlastní domácnosti. Také bylo zjišťováno, zdali si dotazovaní připouštějí některá rizika, která na ně mimo zdi dětského domova mohou čekat a zda jim vyhovují a postačují stávající služby poskytované dětským domovem. V závěru bylo zjišťováno, zda dotazovaní mají kam či ke komu jít bydlet po ukončení pobytu a zda se již zajímají o možnosti následujícího ubytování.

S uskutečněných rozhorů vyplývá, že téměř všichni dotazovaní nad touto problematikou již ve svém životě několikrát přemýšleli. Pouze dva uvádí, že se nad touto otázkou příliš nepozastavovali, nebrali ji příliš vážně. Nejčastěji o své budoucnosti uvažovali tehdy, když odcházel z dětského domova jejich starší sourozenec či jiná blízká osoba, kamarád.

Za připravené do samostatného života se ovšem považují opět jen dva odpovídající. Většina přiznává, že si nejsou svou připraveností a samostatností jistí a jen doufají, že situace opouštění dětského domova nastane co nejdříve a doté doby se ještě něco naučí. Všichni se ovšem shodují na tom, že se dětský domov snaží vychovávat schopné

jedinice. Někteří dokonce podotýkají, že díky péči dětského domova jsou připraveni lépe než z vlastní biologické rodiny. „...*Za ten rok co sem v děcáku sem se naučila víc věcí, než když jsem byla doma. Máma nebyla furt doma, táta byl furt na mol. Nikoho jsme nezajímali...*“

Opět všichni shodně sdělují, že konkrétní příprava probíhala téměř každý den. Nejen, že si musí udržovat v čistotě své pokoje, zároveň se také podílí na lepším fungování celé rodinné skupiny. Denně, za pomoci vychovatelů, pomáhají při přípravě stravy, střídají se při službě na prádlo a na vytírání a údržbu společných prostor.

Jedna z oslovených uživatelek dokonce v rámci přípravy na samostatný život získala do užívání i tak zvaný cvičný byt. Tento byt se nachází přímo v prostorách dětského domova, proto jeho obyvatelka musí dodržovat podobný režim jako jiný uživatelé dětského domova v rodinných skupinách. „...*No, mám tady samostatný byt. Bydlím v něm sama, ale musím dělat všechno jako v normální skupině. Chodím do školy, uklízím si, občas si něco uvařím...*“

Největší obavy v oslovených uživateliích vyvolává diskriminace. Ať už by se mělo jednat o nerovný přístup při zajišťování bydlení nebo zaměstnání. Jedna uživatelka dokonce uvádí, že má strach ze své vlastní nehospodárnosti s níž by mohl souviset nedostatek finančních prostředků na ubytování a následné znevýhodnění ve společnosti. Jen dva dotazovaní sdělili, že nad hrozícími riziky ještě nikdy vážněji nepřemýšleli a tudíž si je ani nepřipouští. Podotýkají, že jsou si vědomi nelehkých situací v samostatném životě, ale v současné době prý nemá velký smysl se hrozbami strachovat.

Pět uživatelů uvedlo, že se domnívají, že poskytované služby a péče dětského domova zaměřená na přípravu na budoucí život jsou dostačující a jsou zde spokojeni. Dvě dotazované připomínají, že postrádají ze strany dětského domova určité poradenství v oblasti těhotenství, mateřství a péče o dítě. „...*Aby nám někdo říkal víc o tom, co dělat a jak se chovat, když čekáme dítě a jak se vo ně potom postarat. Kdybych nebyla těhotná, tak by mě to asi nezajímalo, ale teď bych to docela brala...*“ Zbývající dvě respondentky tvrdí, že by ocenily větší volnost a individuálnější přípravu na sběr zkušeností.

Téměř polovina dotazovaných přiznává, že zatím po odchodu z dětského domova nemají kam jít. Dvě uživatelky udávají, že svou budoucnost mají již promyšlenou a připravenou. Sdělují, že mají již v současné době zajištěné bydlení u svého partnera. Zbývající tři nejspíše vyhledají střechu nad hlavou u některého ze svých příbuzných. „...Ty jo, to nevím, kam bych šla teď bydlet, kdybych nemohla už bejt tady v děcáku. Asi bych nějakou chvíli zůstala u svého táty, ale určitě bych se snažila si najít něco jinýho....“

Důležité je zmínit, že jen jedna jediná oslovená uživatelka, z devíti dotazovaných, se již zajímala o nabízené možné alternativy nouzového ubytování.

5 DISKUZE

V této kapitole se pokusím shrnout výpovědi jednotlivých oslovených mladistvých uživatelů Dětského domova v Kašperských Horách. Výsledky polostrukturovaných rozhovorů srovnávám s informacemi z odborné literatury a ze zdrojů dostupných na internetu. Dále k nim připojuji svá osobní stanoviska na celou problematiku a názory na navrhovaná řešení.

Jak jsem již dříve zmínila, skupinou osob, na které byla výzkumná část mé bakalářské práce zaměřena, jsou mladiství uživatelé Dětského domova v Kašperských Horách v rozmezí 15 – 18 let věku včetně. Toto věkové rozpětí jsem stanovila záměrně. Domnívám se, že se jedná o období života, kdy by příprava na samostatný život a vlastní bydlení měla být nejintenzivnější.

Z výsledků rozhovorů jasně vyplývá, že uživatelé dětského domova spíše inklinují k praktickému vzdělávání na středních odborných učilištích. Domnívám se, že k tomuto rozhodnutí je přivádí vidina kratšího studia, ke kterému není zapotřebí tolika úsilí. Jak píše Gottwaldová (6), tito studenti často dosahují nižšího vzdělání, než jim umožňuje jejich vrozená inteligence. S tím zřejmě také souvisí i fakt, že téměř všichni dotazovaní uživatelé vypověděli, že v dalším vzdělávání po vyučení a získání výučního listu nehodlají pokračovat. Pouze jedna jediná uživatelka uvedla, že navštěvuje gymnázium, kde je studium zakončeno maturitní zkouškou a uvažuje o možnostech dalšího vzdělávání na vysoké škole.

Fold ve své publikaci píše, že uživatelé dětských domovů mají často výuční list z jiného oboru, než kterému by se chtěli sami věnovat (5). Tento výrok je však v rozporu s odpověďmi mnou oslovených respondentů z dětského domova. Všichni, kteří uvedli, že navštěvují střední odborné učiliště, rovněž zmínili vlastní zájem o studovaný obor. Dále také všichni projevovali zájem v tomto odvětví setrvat i nadále a hledat si v něm zaměstnání.

Co se týče oblasti financí, jsou dle mého názoru uživatelé dětského domova poměrně dobře zajištěni. Všichni respondenti pravidelně každý měsíc dostávají kapesné ve výši 300,-- Kč. Někteří si přivydělávají prostřednictvím brigády a jiní dostávají

finanční výpomoc od své rodiny. Výše zmiňovaného měsíčního kapesného je po právní stránce ošetřena v zákoně číslo 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů (9). Dále je také zmiňována ve vnitřním řádu dětského domova.

Přesto se mezi dotazovanými vyskytla jedna třetina těch, kteří nejsou schopni se svými finančními prostředky správně nakládat a hospodařit. Na tento nedostatek ve své publikaci rovněž poukazuje i Gottwaldová (6). Neschopnost správně nakládat s penězi se pak stává závažným problémem a znevýhodněním, které si mladý dospělý přináší do svého budoucího samostatného života.

Nepříznivou finanční situaci, která téměř vždy vstup do nového života na vlastních nohách doprovází, se dětský domov snaží zmírnit. Svému odcházejícímu mladému dospělému může poskytnout peněžitý příspěvek v nejvyšší možné hodnotě 15 000,- Kč. Potom záleží už jen na dotyčné osobě, jak s peněžitou výpomocí naloží, a co si za ni pořídí. (5)

Dětský domov spadá do soustavy školských zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jeho hlavním úkolem je poskytovat dětem péči a výchovu, kterou by běžně měla zajišťovat fungující rodina. Zařízení poskytuje plné přímé zaopatření, řádnou výchovu a vzdělávání (9), (35). Do těchto poskytovaných služeb by ovšem měla spadat i příprava na samostatný život.

Jak vyplývá z mnou provedených rozhovorů, dětský domov se snaží poskytovat co nejlepší a komplexní přípravu, ale nadpoloviční většina, sedm z devíti oslovených se nepovažuje za zcela kompetentní pro život na vlastních nohách. To koresponduje s tvrzením PhDr. Miloslava Macely (33), že dětský domov je kolektivní péče a není srovnatelná s rodinnou péčí. Dovednosti, které člověk běžně získá ve své rodině, se zde jen simulují.

Dalším faktorem, který podle mého mínění celou situaci mladých dospělých ztěžuje je tak zvaný hospitalismus. Ten Matoušek definuje jako stav silné adaptace na podmínky v ústavu, který je doprovázen sníženou schopností přizpůsobit se životu mimo zařízení. To v praxi vypadá tak, že uživatelé žijící v ústavní péči si zvyknou na

poskytované komplexní služby. „Někdo“ jim chodí nakupovat, „někdo“ organizuje jejich činnost i volný čas a tak podobně (17), (6). Mladý uživatel dětského domova tudíž nemusí po celou dobu svého života v zařízení řešit mnohé běžné problémy a otázky. Ty za něho z velké části přebírá dětský domov. V samostatném životě je jimi pak zaskočen a přesně neví jak je má přijatelným způsobem řešit.

Dle mého názoru není dobré svalovat odpovědnost a vinu neúspěchu jen na ústavní zařízení. Velmi důležitou roli hraje i osobnost a prostý zájem samotného mladého dospělého. Jak uvádí ředitelka mosteckého dětského domova Ing. Marcela Stütz, svěřenci dětských domovů do poslední chvíle svého pobytu spoléhají na pomoc z jeho strany. Dále dodává, že uživatelé jsou často svědky odchodů starších spolubydlících kamarádů a tudíž vědí, co je s ním spojeno za komplikace, ale ani to je příliš nemotivuje k vlastnímu přičinění (33). Toto tvrzení se shoduje i s mnou podchycenými fakty. Oslovení uživatelé na základě odchodů svých blízkých z dětského domova, nejčastěji sourozenců nebo přátel, o své budoucnosti mnohdy přemýšlejí, ale žádné konkrétní kroky pro její snadnější naplnění nečiní.

Beze sporu i biologická rodina má obrovský podíl na vzniklých problémech při osamostatňování uživatelů dětského domova. Umístění dítěte do ústavní výchovy se uplatňuje tehdy, pokud rodina dítěte není schopna nebo dokonce ochotna náležitě o své dítě pečovat a vychovávat jej (16). Z toho vyplývá, že děti v dětských domovech nepocházejí z příliš harmonického rodinného prostředí.

Určitou vypovídací hodnotu těchto tvrzení má i skutečnost vycházející z mnou provedených rozhovorů. Mezi dotazovanými uživateli se vyskytli a tací, jež přiznali, že své biologické rodiče nepovažují za rodinu. Jako své nejbližší osoby, k nimž pociťují určité citové vazby, označili uživatele a pracovníky dětského domova či svého partnera a jeho rodinu.

Matoušek dále v souvislosti s chybějící rodinou uvádí, že péče v dětských domovech rodinného typu nepřináší takovou psychickou deprivaci jako v internátních typech domovů. Také však dodává, že jakýkoli druh dlouhodobé ústavní péče představuje pro dítě určité znevýhodnění a zvyšuje se tím pravděpodobnost následného sociálního selhání. (16) Tato slova jsou potvrzena i v publikaci Střediska náhradní

rodinné péče v Praze. (7) Popisuje, situace kdy si dítě projde psychickým i fyzickým strádáním a prostředím bez lásky. To pak mívá vliv na narušení procesu vytváření citových vazeb.

Projevy sociálního selhávání pak mohou dotyčného jedince doprovázet po celý jeho život.

Z výše uvedených argumentů tedy vyvozují závěr, že na problémových situacích, které doprovázejí opouštění dětského domova a nástup do samostatného života se podílí všechny tři zúčastněné subjekty. Část odpovědnosti za ně má především vlastní biologická rodina a další díl přikládám rovněž ústavním zařízením. Ovšem bez viny není ani samotný mladistvý uživatel dětského domova. Pokud se on sám o svou lepší budoucnost vlastními silami nepříčiní, nemůže pak očekávat nezištnou pomoc a podporu od nikoho jiného.

Dětský domov začleňuje veškeré své uživatele do chodu a fungování tak zvaných rodinných skupin. Podle shodných odpovědí mnou oslovených mladistvých se všichni podílejí na přípravě stravy, úklidu místností, údržbě ošacení a podobných činnostech. Členové skupiny jsou takto nuceni si osvojit základní dovednosti, které jsou důležité a lze je uplatnit při vedení vlastní domácnosti. Naučí se zametat a vytírat podlahu, mýt nádobí, obsluhovat pračku či připravovat některé pokrmy. To je dle mého názoru velmi důležité, ale pokud dotyčný jedinec nemá kde bydlet a tyto činnosti kde uplatnit, začínají pozbývat svůj význam.

Jako velmi užitečnou a potřebnou výhodu shledávám možnost prodloužení pobytu v zařízení z důvodu soustavného připravování na výkon budoucího povolání a to až do 26 let věku. (5) Tuto možnost prodloužení, alespoň o rok, využije valná většina oslovených uživatelů dětského domova, kteří studují na středních odborných učilištích či středních školách. Fold ve své publikaci dále poukazuje na možnost ubytovat tyto mladé dospělé studenty do samostatných bytů v zařízení nebo mimo něj. (5) To potvrzuje i mé výzkumné šetření. V provedených rozhovorech osmnáctiletá studentka středního odborného učiliště a uživatelka dětského domova uvedla, že v rámci příprav na samostatný život dostala k dispozici do užívání tak zvaný cvičný byt přímo v prostorách dětského domova.

Celkovou situaci lidí po ukončení pobytu v dětském domově neulehčuje ani většinová společnost. Ta tyto mladé dospělé kvůli jejich minulosti mnohdy neprávem stigmatizuje a tak jim znemožňuje úspěšnou resocializaci (6). Toto tvrzení se vyskytuje i v rozhovorech s mladými dospělými z Dětského domova v Kašperských Horách. Ti se převážně v budoucnu obávají právě diskriminace a stigmatizace. Uvádějí, že pak díky těmto znevýhodňujícím faktorům mohou mít potíže s obstaráváním nejen zaměstnání, ale i bydlení.

S otázkou obav z diskriminace a jí zapříčiněných neúspěchů souvisí několik dalších okruhů. Jedním z nich je již uváděné vzdělávání a následně i zaměstnávání. Na to poukazuje i Matoušek (19). Píše, že všeobecně stoupají požadavky na odborné vzdělání a kvalifikaci. Jak je patrné z odpovědí uživatelů dětského domova, vyšší dlouhodobé vzdělávání je příliš neláká. Dále Matoušek dodává, že finanční ohodnocení méně kvalifikované práce není příliš vysoké. Proto se může mladiství raději nechat podporovat sociálním systémem státu.

Také v této souvislosti může být připomenuta oblast hospodaření s finančními prostředky. Jak již bylo dříve uvedeno, vyskytuje se mezi mladistvými část těch, kteří nejsou schopni s omezenými prostředky rozumně nakládat. Tento problém může mladý člověk řešit neuváženými pokusy o obohacení, jako je například prostituce, půjčky či hra na výherních automatech. Dotyčný z důvodu nízké kvalifikace má špatně finančně ohodnocené zaměstnání, nebo jej vůbec nemá. Svou situaci se pokouší vylepšit výše zmíněnými pokusy, tyto však velmi často končí jen vytvořením dalších dluhů. Proto mnohdy mohou tito lidé přikročit až ke krajnímu řešení. Tím se většinou stává trestná činnost. (19)

Ze statistik ministerstva vnitra vyplývá, že asi polovina bývalých uživatelů dětského domova po ukončení pobytu spáchá dříve či později majetkovou trestnou činnost. Právě nejčastějším důvodem k jejímu spáchání je nedostatek potravy a chybějící střecha nad hlavou. (33), (25)

Jak již bylo výše zmíněno, oslovení uživatelé dětského domova o své připravenosti a budoucnosti uvažují, ale konkrétní kroky již neučiní. To potvrzuje rovněž i odhalená skutečnost, že polovina z nich nemá ještě žádnou představu o tom kam či ke komu po

ukončení ústavní péče půjdou bydlet. Někteří zvažují možnost vrátit se ke své biologické rodině, jiní doufají v přízeň osudu v podobě volného místa na nějaké ubytovně.

Ještě vážnější zjištěnou skutečností je, že se ve valné většině případů o nabízené možnosti následného bydlení ani sami aktivně nezajímají. Jak bylo odhaleno výzkumným šetřením, jen jedna jediná uživatelka dětského domova se již zajímala o existující možnosti nouzového ubytování.

PhDr. Miloslav Macela uvádí, že jednou z nejvíce využívaných alternativ následné pomoci jsou tak zvané domy na půli cesty. Také však podotýká, že nejsou trvalým řešením, ale jen prozatímní nouzovou alternativou bydlení. (33). Na potřebnou a záslužnou pomoc nestátních domů na půli cesty poukazuje i Matoušek, ale zároveň podotýká, že jejich malý počet a celkově nízká kapacita, z daleka nepokrývají potřebnou poptávku. (19).

Jednou, spíše jen podpůrnou alternativou napomáhající mladým dospělým při vstupu do samostatného života by mohlo být tak zvané „Individuální plánování u dětí z dětských domovů“. Podporuji názor Oldřicha Matouška a Hany Pazlarové (20), že dlouhodobá péče poskytovaná v pobytových zařízeních by měla být individuálně krátkodobě i dlouhodobě plánována. Rovněž by měl být s dostatečným předstihem promyšlen a následně organizován odchod uživatelů z těchto zařízení. Myslím si, že kdyby si uživatel za pomoci pracovníků dětského domova, popřípadě rodiny, připravil individuální plán a organizoval si své budoucí kroky, předešel by tak mnohým komplikacím. Mohl by si v předstihu zmapovat finanční a bytové možnosti své biologické rodiny popřípadě jiné nabízené možnosti navazujícího ubytování. Hledal by si možnosti dalšího vzdělávání, posilování dovedností či pro něho vhodná volná pracovní místa.

Ztotožňuji se z již s uvedeným názorem PhDr. Miloslava Macely, že dětský domov není rodinná péče, a že jen supluje rodinu a dovednosti, které by si z ní jedinci měli odnést. (33) Rovněž se přikláním k jeho výroku, že dětské domovy u nás nejsou prozatím schopny své svěřence dostatečně kvalitně připravit na nelehký vstup do samostatného života.

Tato slova potvrzuje i Fold (5). Udává rovněž, že v současné době není v České republice vytvořen komplexní systém, jež by připravoval mladistvé uživatele ústavních zařízení na samostatný život. Zmiňuje existenci poměrně velkého množství služeb určených pro tyto osoby. Zároveň však upozorňuje na jejich nepravidelné rozložení po jednotlivých regionech republiky a na jejich celkovou nedostatečnou systematickou provázanost. Z těchto důvodů není vytvořen kvalitní navazující systém, který mladému člověku pomůže překonat toto obtížné životní období.

Pokud se vrátím k výroky PhDr. Miloslava Macely, již jen částečně souhlasím i s jeho návrhem řešení tohoto problému. (33) Udává, že celá ústavní výchova by měla být zaměřena především na tuto přípravu. To by znamenalo průběžnou přípravu dítěte již od nízkého věku a ne jen v posledních měsících před samotným odchodem. Dále uvádí, že tato příprava by měla být realizována formou života v samostatných bytech. S touto částí doporučeného řešení situace se již neztotožňuji. Jelikož se domnívám, že samostatné byty jsou příliš nákladnou formou řešení na to, aby ji mohl dětský domov běžně poskytovat.

Souhlasím s tvrzením, že je více než nutné začít s přípravami na samostatný život již od útlého věku, ale také se domnívám, že uživatelé dětského domova potřebují získat především praktické znalosti, které uplatní v běžném životě. Preferuji mínění prezentované v publikaci Gottwaldové, kde uvádí, že by se svěřenci dětských domovů měli mít možnost naučit se hospodařit s finančními prostředky a zároveň se učit znát cenu kupovaného zboží a nabízených služeb. Měli by jim být podávány zásadní informace týkající se uzavírání smluv, jednání s úřady a podobně. Dále by jim měl být vysvětlen rozdíl mezi nájmem a podnájmem. V neposlední řadě by měli být zasvěceni do problematiky pracovněprávních vztahů, aby si mohli v budoucnu osvojit běžné pracovní návyky. (6).

Pro řešení této závažné problematiky bych tedy volila kombinaci několika zmiňovaných návrhů řešení. V první řadě by si každý uživatel dětského domova měl za pomoci jeho z pracovníků vytvořit a následně vést svůj dlouhodobý i krátkodobý individuální plán. Zde by si mapoval své současné potřeby a zároveň i své plány, přání a

požadavky na budoucnost. Tyto plány by si mohli uživatelé sestavit již v útlém věku, aby se na odchod ze zařízení připravovali co nejdéle.

Zachovala bych i současné trendy, čímž myslím společnou práci v rámci rodinné skupiny. Dále bych prosazovala, aby se snahy pracovníků v těchto zařízeních ubírali již dříve uvedeným směrem a zaměřily se především na nácvik klasických činností všedního dne. Výchovu bych pojala více familiárně, zaměřenou spíše na individuální osobu každého uživatele dětského domova, než na kolektiv mnohdy naprosto odlišných jedinců.

6 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjištění názorů a postojů, které zaujímají mladiství uživatelé Dětského domova v Kašperských Horách k problematice odchodů z ústavní výchovy. Práce byla zaměřena na zmapování subjektivních pocitů a stanovisek uživatelů dětského domova a služeb a činností, které jsou zaměřeny na přípravu do života.

V teoretické části bakalářské práce jsou nejprve představeny jednotlivé druhy péče o děti bez vlastní biologické rodiny. Je zde popsána jednak náhradní rodinná péče a po sléze náhradní ústavní péče a jejich jednotlivé formy. Další část se věnuje situaci při odchodu dětí z dětského domova, podrobněji představuje Dětský domov v Kašperských Horách a projekty, které se svou činností zaměřují na problematiku opouštění ústavní výchovy.

Výzkumná část bakalářské práce je věnována především provedeným polostrukturovaným rozhovorům s mladistvými uživateli Dětského domova v Kašperských Horách. Dále jsou tyto rozhovory shrnuty a vyhodnoceny podle jednotlivých okruhů kladených otázek. Nejprve okruh zaměřený na získání základních informací o uživateli, dále pak okruh týkající se současného i následujícího vzdělávání a přípravy na výkon budoucí povolání. Následující oblasti otázek jsou zaměřeny na získávání financí a hospodaření s nimi, na podporu ze strany biologické rodiny. Druhá polovina rozhovorů se věnuje nejrozsáhlejší a nejdůležitější oblasti otázek. Otázky se zaměřují na konkrétní kroky přípravy a samotný odchod z dětského domova.

Podle výsledků jež jsou patrné z pořízených rozhovorů převládá tvrzení, že mladiství uživatelé dětského domova pochybují o své samostatnosti a nepovažují se za dostatečně připravené na vstup do samostatného života. Poskytované služby dětského domova jsou však dle jejich mínění komplexní a na poměrně vysoké úrovni, ale výchovu a péči v rodinném prostředí nedokážou z daleka nahradit. Jedním z alarmujících výsledků je i fakt, že více jak dvě třetiny dotazovaných nemají konkrétnější představu o své

budoucnosti. Značná část z nich nemá po ukončení ústavní péče ani kam či ke komu jít bydlet.

Jak již bylo dříve uvedeno, možným řešením situace je poskytování přípravné péče již od útlého věku uživatele dětského domova. Dalším východiskem této problematiky můžeme uvést i přípravu formou samostatných buněk či bytů. Nedílnou součástí řešení by mělo bez pochyby být také zapojení nácviku praktických dovedností všedního dne. Otázkou však nadále zůstává, zda budou tato opatření dobře realizovatelná a především pro danou problematiku postačující.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) BECHYŇOVÁ, Věra a Martina KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
- 2) ČESKO. Vyhláška č. 505 ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. In: Sbírka zákonů České republiky. 2006. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/6196/vyhlaska_505_2006.pdf
- 3) ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbírka zákonů České republiky. 2006, Dostupný z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf
- 4) Dětský domov Kašperské Hory: O nás [online]. [cit.12.12.2012]. Dostupné z:
<http://ddkasperky.cz/onas.php?id=2>
- 5) FOLDA, Jan. ed. *Systém náhradní péče o děti a mladistvé & následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice*. [online]. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček, © 2009. [cit.12.2.2013]. ISBN 978-80-254-4799-4. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/res/data/002/000503.pdf>
- 6) GOTTWALDOVÁ, Martina: *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života: Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. [online]. 2006, [cit.12.12.2012] Dostupné z:
http://www.otevridvere.cz/download/metodicka_prirucka.pdf

- 7) GROHOVÁ, Jana. *Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc!: informace a pracovní listy pro pedagogy*. vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, ISBN 978-80-87455-06-7.
- 8) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 9) HOLUB, M., H. NOVÁ a J. SLADKÁ HYDKOVÁ. *Zákon o rodině – komentář a předpisy související*. vyd. 8. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-668-6.
- 10) HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. vyd. 3. Brno: Doplněk, 2006. ISBN 80-7239-192-5.
- 11) JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. vyd. 1. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- 12) KOZLOVÁ, Lucie a Veronika KUBELOVÁ. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. 2. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009, ISBN 978-807-3941-550.
- 13) KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí*. vyd. 1. Praha: Aspi, 2006. ISBN 80-7357-214-1.
- 14) MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče*. vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- 15) MATĚJČEK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounská péče*. vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

- 16) MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- 17) MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. vyd. 2. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- 18) MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby*. vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- 19) MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. vyd. 1. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-736-7002-X.
- 20) MATOUŠEK, Oldřich., PAZLAROVÁ, Hana. *Individuální plánování u dětí z dětských domovů* [online]. Praha: Občanské sdružení člověk hledá člověka, © 2008 [cit.1.2.2013] <http://www.clovekhledacloveka.cz/res/data/000181.pdf>
- 21) MPSV.CZ: Dávky pěstounské péče 2013 [online]. MPSV, © 2013 [cit. 4.2.2013] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf
- 22) MPSV CZ: Formy náhradní rodinné péče [online]. MPSV, © 2012 [cit.9.11.2012] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>
- 23) MPSV.CZ: Pěstounská péče na přechodnou dobu [online]. MPSV, © 2009 [cit.12.11.2012] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf
- 24) MPSV CZ: Průvodce osvojením [online]. MPSV, © 2009 [cit.10.11.2012] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7295/Pruvodce_osvojenim_.pdf

- 25) MVCR CZ: Hodnocení systému péče o ohrožené děti / archiv stránek MVČR, červen 2008 [online]. MVČR, © 2005 [cit.2.4.2013] Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx
- 26) Nadační fond Klausových, projekt Řidičské průkazy [online]. © 2012 [cit.21.12.2012] Dostupné z: <http://www.nadacnifondklausovych.cz/projekty-a-nadacni-prispevky/ziskani-ridickeho-prukazu.asp>
- 27) Nadační fond Klausových, projekt Start do života [online]. © 2008 [cit.21.12.2012] Dostupné z: <http://www.nadacnifondklausovych.cz/projekty-a-nadacni-prispevky/ii-cyklus-projektu-startovne-do-zivota.asp>
- 28) Občanské sdružení Člověk hledá člověka, identifikační údaje projektu Najdi svůj směr [online]. © 2008 [cit.21.12.2012] Dostupné z: <http://www.clovekhledacloveka.cz/najdi-svuj-smer.html>
- 29) Občanské sdružení Člověk hledá člověka, identifikační údaje projektu Najdi svůj směr II [online]. © 2009 [cit.21.12.2012] Dostupné z: <http://www.clovekhledacloveka.cz/najdi-svuj-smer-ii.html>
- 30) Plzeňský kraj, projekt Krok do života 1 [online]. © 2012 [cit.22.12.2012] Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/article/krok-do-zivota-1?sekce=all>
- 31) Plzeňský kraj, projekt Šance pro budoucnost [online]. © 2006 [cit. 20.12.2012] Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/article/sance-pro-budoucnost?sekce=all>
- 32) Projekt život na nečisto [online]. © 2005 [cit.20.12.2012] Dostupné z: <http://www.zivotnanecisto.cz/projekt.html>

- 33) PRZYBYLAKOVÁ, Jolana a Karel SNOP. *Z děcáku do života*. Pološero. TV, ČT 1. 31. května 2012, 21:45 [cit.14.3.2013] Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10318730018-polosero/211562222000010-polosero-z-decaku-do-zivota/>
- 34) Sdružení SOS dětských vesniček a Člověk hledá člověka, o. s. *Standardy pro péči o děti mimo domov v Evropě – Quality4Children* ©2009 [cit.29.11.2012]
Dostupné z:
http://www.quality4children.info/navigation/cms,id,31,nodeid,31,_language,en.html
- 35) SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2009. ISBN 978-80-7368-728-1.
- 36) STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications, c1998, ISBN 08-039-5940-0.
- 37) ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- 38) WHITAKER, D., L. ARCHER a L. HICKS. *Working in children's homes: challenges and complexities*. New York: Wiley, c1998, ISBN 04-719-7953-8.

8 PŘEHLED PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Nadoslovně přepsané rozhory s uživateli dětského domova

PŘÍLOHA Č. 1 – NEDOSLOVNĚ PŘEPISANÉ ROZHOVORY S UŽIVATELI DĚTSKÉHO DOMOVA V KAŠPERSKÝCH HORÁCH

Rozhovor 1 (uživatelka S.)

S. je 17 let a v dětském domově žije již 5 let. (Do loňského roku zde žila i se svým mladším bratrem, který byl přeřazen do výchovného ústavu.)

V současné době (prosinec 2012) se nachází v pátém měsíci těhotenství. Na miminko se prý ona i její partner moc těší.

Zároveň ještě navštěvuje 3. ročník učňovského oboru na nedalekém středním odborném učilišti. Po zakončení studia nemá v plánu dále pokračovat (nepřemýšlí o tom ani do vzdálenější budoucnosti). Doufá, že posledních pár měsíců studia a závěrečné zkoušky zvládne i s dítětem. Jelikož jí studovaný obor baví a zajímá, chtěla by po ukončení mateřské dovolené v něm setrvat a pracovat.

Každý měsíc dostává 300,-- Kč kapesného. Tyto peníze ji ovšem obvykle na celý měsíc nikdy nevystačí. Podle svých slov nejvíce utrácí za cigarety, bez kterých nemůže být ani v době těhotenství. O prázdninách měla možnost také chodit na brigádu, ale ani tyto nedokázala ušetřit.

Přesto, že žije v dětském domově je stále v kontaktu se svou biologickou rodinou. Občas se navštěvuje se svými prarodiči. Ovšem její nejbližší osobou, které nejvíce důvěřuje, je její přítel (partner) a otec dítěte.

Jak sama uvádí, prý již mnohokrát přemýšlela nad odchodem z dětského domova. Dodává, že ji to čeká za chvíli. Myslí si, že by zvládla bydlet sama a starat se o sebe. V rámci rodinné skupiny, se společně s ostatními členy a vychovateli, podílí na přípravě stravy, úklidu, praní a dalších činnostech. Tyto dovednosti prý ovládá velmi dobře a věří, že jí budou prospěšné i do budoucího života pro vedení vlastní domácnosti.

Největší obavy, co se týče samostatného života má z pracovní diskriminace. Bojí se, že až po rodičovské dovolené bude chtít nastoupit do nějakého zaměstnání, nebudou ji chtít nikde přijmout. Dobře si uvědomuje, že mladá holka, která pochází z dětského

domova a má malé dítě, bude mít při hledání práce značné komplikace. Jak sama říká, chce pro svoje dítě to nejlepší, proto by prý přijala jakoukoliv práci, aby měla peníze.

Služba, kterou by S. uvítala, vychází z jejího aktuálního stavu. Uvádí, že by se jí hodilo, kdy jí někdo podrobněji seznámil s některými otázkami ohledně péče o miminko. Nějaké informace získala od lékařky, jiné zase od „tety“, ale to prý není dostačující. Proto doufá, že řadu dalších informací získá v porodnici.

O své budoucnosti po odchodu z dětského domova má S. naprosto jasnou představu. Nastěhuje se k otci svého dítěte do jeho bytu a společně budou miminko vychovávat. Pak by ráda jako všichni ostatní chodit do zaměstnání. Uvědomuje si, že vychovávat dítě v takto nízkém věku a bez dostatečného finančního zázemí bude dost těžké a náročné, ale pevně doufá, že to společně se svým partnerem zvládne.

Rozhovor 2 (uživatelka M.)

M. je teprve 15 let a v dětském domově žije již přes 8 let. (Ještě donedávna, zde žila se svým starším bratrem, který po dosažení zletilosti a ukončení vzdělání odešel a založil si vlastní rodinu. Nyní v dětském domově žije už jen se svou mladší sestrou.)

V současné době (prosinec 2012) zatím ještě navštěvuje sedmý ročník základní školy speciální (do níž dochází posledním rokem). Dle jejích slov jí škola nebaví a nejraději by po ukončení základní školy speciální nastoupila k dalšímu vzdělávání. „Teta“ jí prý ale stále přesvědčuje, aby zkusila nějaký učňovský obor. Rovněž nemá ani přesnější představu o tom, co by jí v budoucnu bavilo a co by chtěla dělat za povolání.

Každý měsíc také dostává kapesné a to v obvyklé výši 300,-- Kč. Tyto peníze jí na celý měsíc prý bohatě vystačí a mnohdy ještě nějaké peníze ušetří (nekouří, neutrácí za kosmetiku...). Jelikož nemá ještě dostatečně vysoký věk, neměla možnost dosud chodit na brigádu a vydělat si tak další peníze.

Stále je v kontaktu se svou biologickou rodinou. Se svou setrou žije v domově a s bratrem a jeho rodinou se prý často navštěvují. Občas se navštěvuje i se svou matkou.

S otcem se však nestýká a neudrhuje s ním ani jiný kontakt. Jak sama říká její nejbližší osobou, které se se vším svěřuje, je její mladší sestra.

O otázce odchodu z dětského domova prý již často promýšlela, hlavně v době kdy odcházel její starší bratr. Sama si není moc jistá, zda je dostatečně připravena a zda zvládne osamostatnění a nezávislost. V rámci společné práce v rodinných skupinách se prý naučila vařit, uklízet, prát i žehlit. Mezi její nejoblíbenější činnost však patří péče o malé (děti) obyvatele dětského domova. Doufá, že během následujících let, než bude muset odejít, doplní veškeré chybějící znalosti a dovednosti, aby se mohla postavit na vlastní nohy.

Jak sama říká, v tuto chvíli ji děsí téměř vše co je spojené s odchodem z dětského domova. Do teď byla zvyklá na celodenní péči. Nemusela se starat o to, zda bude mít kde přespat, zda bude mít co jíst a zda bude mít peníze. Za několik let bude myslet jen na toto. M. uvádí, že péče dětského domova je velmi dobrá. Má zde téměř vše, co potřebuje. Dodává, že žádnou změnu či nadstavbovou službu nepotřebuje.

V současné době nemá ještě ani přesnější představu o budoucím životě – kam či ke komu by šla bydlet. Říká, že by ji v případě potřeby mohl pomoci starší bratr. O možnostech budoucího ubytování po ukončení ústavní výchovy prý ještě nikdy neuvažovala.

Rozhovor 3 (uživatelka A.)

A. je již 18 let a v dětském domově žije přes sedm let. (Ještě před 2 roky zde žila se svým starším bratrem, který DD opustil po dosažení zletilosti.)

V současné době (prosinec 2012) navštěvuje třetí (poslední) ročník středního odborného učiliště. Dle jejích slov jí studovaný obor baví a zajímá, proto by v něm chtěla v budoucnu pracovat. Na druhou stranu škola a učení ji příliš nebaví a proto v dalším vzdělávání nehodlá pokračovat.

Stejně jako její vrstevníci i ona měsíčně dostává kapesné ve výši 300,-- Kč. Vzhledem ke svému věku již opakovaně měla možnost chodit na brigády a vydělat si

tak další peníze. Kapesné ani peníze z brigády ovšem nikdy neušetří. Tvrdí, že s kapesným nikdy nevystačí. Většinu peněz prý utratí za cigarety a splácení dluhů, které si již stihla vytvořit.

S částí své rodiny udržuje kontakt i z dětského domova. Především s otcem a bratrem. Tvrdí, že se jí stýská a mrzí ji, že se zbývajících členy rodiny nemá tak dobré vztahy. Za osobu, které plně důvěřuje a se vším se jí svěřuje, uvedla svou kamarádku z dětského domova.

O odchodu z dětského domova prý uvažuje téměř každý den. K uvažování o této věci ji přivedl odchod bratra. Je si vědoma skutečnosti, že pokud nebude dále studovat, v dětském domově nemůže po získání výučního listu setrvat.

Jako plnoleté studentce, která se připravuje na samostatný život, jí byl poskytnut tak zvaný cvičný byt. Jak sama ale říká, téměř žádnou změnu, až na to, že bydlí sama, nezaznamenala. Vařit si, prát si, uklízet a chodit do školy musí stejně jako v běžné rodinné skupině. Byt se nachází přímo v dětském domově a s jeho užívatelkou je jednáno jako se všemi ostatními obyvateli dětského domova.

Jak sama uvádí, dětský domov se prý snaží, jak může, aby děti připravil na vlastní nelehký život, ale nejde to tak dobře jako doma. A. je prý alespoň ráda, že se naučila pečovat sama o sebe a o domácnost, kterou prozatím získala, ale to jak získat byt a práci v budoucnu jim prý do hlavy nikdo nevtloukal. Dovednosti k vedení domácnosti prý získala během pobytu v rodinné skupině, kdy ji „tety“ učily jak uklízet, prát a něco uvařit.

A. se domnívá, že dětský domov se své svěřence stará dostačujícím způsobem. Dodává, že někdy je péče dětského domova až přehnaná. Člověk by si prý měl mnoho zkusit sám a to prostředí dětského domova prý někdy nedovoluje. Uvádí, že by uvítala větší svobodu.

Největší obavy, které se týkají samostatného života, má spojeny se svou nehospodárností. Svého nedostatku, že neumí šetřit a kolikrát s penězi na celý měsíc nevystačí a musí si půjčit, si je dobře vědoma. Říká, že ví, že je to špatně, ale nemůže si prý pomoci. Má strach ze skutečnosti, že když sežene ubytování a nějakou práci nebude umět hospodařit. Utratí peníze a nebude mít na nájem a skončí na ulici.

Představu o své budoucnosti zatím žádnou konkrétní nemá. Nad tím kam po ukončení pobytu půjde již přemýšlela, ale reálného nemá nic. Doufá, že sežene místo na nějaké ubytovně či v azylovém domě. Uvažuje o návratu do rodného města, kde by obstarávání práce i ubytování mohlo být prý snadnější. Dále také uvádí, že se již zajímala o nějaké alternativy bydlení. Proto se domnívá, že by pro ni mohl být možností nějaké azylový dům.

Rozhovor 4 (uživatel T.)

T. má 16 let a v dětském domově žije téměř celý život. Žije zde 11 let.

V současné době (prosinec 2012) jako většina jeho vrstevníků v dětském domově, navštěvuje střední odborné učiliště. Dochází do 2. ročníku. Studovaný obor ho prý baví a do školy a na odborný výcvik dochází rád. O dalším studiu zatím nepřemýšlí, ale ani ho nevylučuje. Svému oboru by se chtěl i v budoucnu věnovat a doufá, že v něm sežene i zaměstnání.

Také on každý měsíc dostává kapesné ve výši 300,-- Kč. Rovněž měl možnost chodit na brigádu a vydělat si tak další peníze. Jak sám říká s penězi a s šetřením nemá žádný problém. Nekouří a peníze utrácí jen za nezbytné maličkosti. Každý měsíc prý s penězi vyjde.

Se svou rodinou nemá úplně nejlepší vztahy, ale kontakt s nimi udržuje. Občas si píše a občas se navštěvují. Osobou, které však nejvíce důvěřuje, je jeho přítelkyně.

O otázce odchodu z dětského domova prý téměř ještě vůbec neuvažoval. Zatím neví, zda by samostatný život a péči sama o sebe zvládl. Doufá však, že kdyby teď tato situace nastal, že by ji snad zvládl bez větších problémů. Je rád, že zatím má kde být a tvrdí, že až tato situace přijde tak ji bude řešit.

Rovněž se nikdy nezabýval tím, zda na něho mimo dětský domov čekají nějaká rizika či nepříjemné situace, které bude muset řešit. Hned však dodává, že si myslí, že největší potíže budou asi s ubytováním. Myslí si, že je důležité nejprve někde bydlet a mít určité zázemí. Od toho se pak prý může úspěšně odvíjet vše ostatní.

Dle jeho slov se díky péči dětského domova umí o mnoho věcí postarat – naučil se uklízet a dokonce i něco uvařit. Vychovatelům v dětském domově prý při práci v rodinné skupině i mimo ni hodně pomáhá.

Jak sám uvádí je v dětském domově spokojený a má tu vše co potřebuje. Domnívá se, že poskytovaná péče a služby jsou na poměrně vysoké úrovni a dostačující. Zároveň však uvádí, že nad těmito otázkami ještě nikdy vážněji neuvažoval.

Konkrétnější představu o svém budoucím samostatném životě nemá. Neuvažoval ani o tom, kde by měl v budoucnu bydlet. Dodává však, že domů se vrátit určitě nechce. T. uvádí, že by se nebránil možnosti společného soužití se svou přítelkyní. Hluběji se však zatím o různé možnosti následného bydlení nezajímal.

Rozhovor 5 (uživatelka E.)

E. je již 17 let, ale v dětském domově žije jen krátce – něco málo přes rok.

V současné době (prosinec 2012) se nachází v raném stádiu těhotenství (začátek třetího měsíce). Miminko čeká se svým partnerem, se kterým po dosažení zletilosti a odchodu z dětského domova plánuje svatbu.

Také je ještě zároveň studentkou. Navštěvuje 3. (poslední) ročník učňovského oboru na středním odborném učilišti. Jak sama říká, studovaný obor jí baví a dokonce uvažovala i o dalším vzdělávání (dodělat si maturitu). To však, alespoň v dohledné době nebude možné. Po závěrečných zkouškách chce v klidu přivést své dítě na svět a plně se mu věnovat.

Také E. každý měsíc dostává kapesné ve výši 300,-- Kč. Rovněž již měla možnost opakovaně chodit na brigády. Uvádí, že se občas stane, že s penězi nevystačí na celý měsíc, v takovém případě ji vše obstarává její partner. Nejvíce prý utrácí za oblečení a doplňky.

Se svou rodinou prý kontakt vůbec neudrhuje. Její biologickou rodinu prý nahradila rodina jejího partnera. Ten je zároveň i její nejbližší osobou.

O odchodu z dětského domova uvažuje prý od chvíle, co se seznámila se svým partnerem a poznala jeho rodinu. Říká, že si myslí, že teď je již na samostatný život připravená. Přiznává, že pár měsíců, které prožila v dětském domově, jí daly do života mnohem více znalostí a dovedností než dlouhé roky v nefungující a rozvrácené rodině bez zázemí. Vychovatelé jí prý vše potřebné naučili. Ukázali jí, jak se správně uklízí, jak se co vaří a další podobné užitečné věci. Dále také ale přiznává, že řadu dalších dovedností získala od matky svého partnera. Doufá, že vše, co se zde naučila, jí bude prospěšné do samostatného života při péči o vlastní domov.

Stejně jako její kamarádka, také E. postrádá, vzhledem ke své situaci, v domově získávání bližších informací o těhotenství, porodu a mateřství. Jak sama říká, kdyby se nezeptala osob ve svém okolí, mnoho věcí by vůbec netušila. Na druhou stranu hned podotýká, že je ráda, že se jí v této situaci vůbec někdo věnuje.

Dle jejího tvrzení žádné velké obavy do budoucnosti zatím z ničeho nepociťuje. Prý se má nejlépe za celý svůj život. Má prý vše co potřebuje. Jako problematické vidí do budoucna snad jen shánění zaměstnání po mateřské dovolené. Ale jak říká, je to ještě za dlouho.

O své budoucnosti má E. poměrně jasnou představu. Až dokončí studium a bude propuštěna z dětského domova, hned se nastěhuje ke svému partnerovi do domu jeho rodičů. Zde prý již mají vytvořené samostatné bydlení a zázemí pro výchovu dítěte. Jak sama říká, zde bude v přátelském prostředí a bude mít klid na výchovu svého miminka.

Rozhovor 6 (uživatel D.)

D. je teprve 15 let a v dětském domově žije již přes 6 let.

V současné době (prosinec 2012) navštěvuje devátý, tudíž poslední ročník základní školy. Tento školní rok se tedy rozhoduje, jakému oboru by se chtěl věnovat do budoucna. V září příštího školního roku by chtěl nastoupit na střední odborné učiliště na obor pokrývač. Až tehdy se prý ukáže, zda ho tento obor bude doopravdy bavit a zda ve

studovaném oboru bude chtít pracovat. Hned však dodává, že už teď o dalším studiu neuvažuje.

Také D. každý měsíc dostává kapesné ve výši 300,-- Kč. Vzhledem ke svému věku ještě neměl možnost chodit na brigádu a přivydělat si. Hned však dodává, že pravidelně dostává peníze od své matky, při každé návštěvě. Své peníze většinou všechny během měsíce utratí a vůbec nic neušetří. Nejvíce prý utrácí za kredit do mobilního telefonu a za cigarety.

Přestože žije v dětském domově, se svou rodinou udržuje poměrně častý kontakt. Nejčastěji navštěvuje svou matku a jejího partnera. Občas se prý navštěvuje se svou babičkou. Za svou nejbližší osobu, které plně důvěřuje, však označil svého kamaráda z dětského domova.

Nad odchodem z dětského domova prý již párkrát přemýšlel. A to především tehdy, když odchází některý z kamarádů. To že by měl bydlet sám a sám se o sebe starat si prý moc představit neumí. Sám říká, že dětský domov a vychovatelé vyvíjejí snahu naučit děti samostatnosti. Učí je vařit, uklízet a prát, ale D. tyto činnosti nebaví. Prý je dělá jen když musí, a to tak, aby byly co nejdříve hotové. Nad tím, zda je do samostatného života dostatečně připravován a zda tuto přípravu zajišťuje dětský domov, prý ještě nikdy nepřemýšlel. Zároveň hned však dodává, že si myslí, že v současné době ještě připraven není.

O věcech, které ho čekají v budoucnu, prý moc nepřemýšlí. Proto si prý ani nepřipouští nějaká rizika či hrozby, které by na něho mohli číhat. Říká, že odchod z dětského domova ho čeká až za tři roky a do té doby je času dost. V souvislosti s tím uvádí, že rovněž ani nepřemýšlel o chybějících službách ze strany dětského domova. Prý je spokojen, že se nemusí o nic starat.

Dále dodává, že o svou budoucnost nemá strach, jelikož má vše již vymyšlené. Po dosažení osmnáctého roku života prý odejde z dětského domova zpět ke své matce. Jak sám říká, bydlet bude v bytě své matky, aby nemusel nic jiného shánět. Doufá, že dokončí učiliště, aby měl alespoň výuční list a mohl dostat nějakou práci. Při nejhorší se prý bude registrovat na úřadu práce. Jiné možnosti prý vůbec nezvažoval.

Rozhovor 7 (uživatelka J.)

J. má 16 let a v dětském domově žije již 7 let. (V dětském domově žije i se svou mladší sestrou.)

V současné době (prosinec 2012) navštěvuje 1. ročník gymnázia. Jak sama říká, tuto školu si zvolila proto, že nemá žádné problémy s učením, ale hlavně ještě není rozhodnutá o tom, co by ji bavilo a co by chtěla dělat. Také uvádí, že nevylučuje další vzdělávání třeba na VŠ.

Stejně jako všichni uživatelé starší 15 let i J. dostává kapesné ve výši 300,-- Kč. Na brigádu prý zatím nechodila. S penězi prý většinou vystačí na celý měsíc. Nejčastěji utrácí za kosmetiku a za doplňky.

Se svou biologickou rodinou udržuje poměrně pravidelný vztah – téměř každý víkend jezdí i se svou setrou ke svému otci. Sestra je i blízkou osobou, které nejvíce důvěřuje.

O otázce odchodu z dětského domova prý už občas přemýšlela, ale ne moc vážně. To, že by teď měla opustit dětský domov, bydlet sama a starat se sama o sebe si prý zatím moc představit neumí. Myslí si, že v některých oblastech je připravena poměrně dobře, ale v jiných zaostává. Sama přiznává, že není příliš zručná a domácí práce nejsou její silnou stránkou. Hned však dodává, že za pomoci vychovatelů se naučila některé základní dovednosti, jako vytírání a celkový úklid a lehčí kuchařské práce. Tyto dovednosti prý využívá při společné péči o chod rodinné skupiny.

J. tvrdí, že si není příliš jistá tím, zda je dostatečně připravena. Říká, že se dětský domov snaží pro své svěřence zajistit domov se vším všudy, ale některé věci prostě nahradit nedokáže. Dle jejích slov, jí prý v dětském domově schází individuální a systematický přístup právě při přípravě na samostatné bydlení. Podotýká, že by bylo jistě prospěšné, kdyby dětský domov cíleně připravoval své svěřence již od nízkého věku. Proto doufá, že v osmnácti letech získá tak zvaný startovací byt, aby se na svou budoucí existenci mohla lépe připravit.

Na otázku, z čeho má v budoucím životě největší obavy, hned reaguje, že z diskriminace a odsuzování, se kterým se setkává po celý život. Uvědomuje si, že

mladá dívka romského původu, která navíc přichází z prostředí dětského domova má ztížené získávání zaměstnání i ubytování.

J. přiznává, že je prozatím ráda, že otázku odchodu a samostatného života řešit nemusí. Prý má do doby, než ukončí studium ještě čas. Doufá, že v těchto zbývajících letech pochyť další poznatky a osvojí si dovednosti důležité pro vlastní samostatný život.

Dále však uvádí, že kdyby se nyní ocitla v situaci, že by musela opustit dětský domov, nevěděla by kam jít bydlet. Nejspíše by se prý na přechodnou dobu uchýlila k otci, ale snažila by se najít si něco vlastního. Podrobnější informace o možnostech následného ubytování zatím nesháněla.

Rozhovor 8 (uživatel P.)

P. trpí středně těžkou mentální retardací, proto byl rozhovor doplněn informacemi z jeho osobní dokumentace a od pracovníků dětského domova.

P. je 15 let v dětském domově žije již 6 let. Žije zde i se svým mladším bratrem.

Navštěvuje 7. ročník základní školy speciální. Vzhledem k jeho mentálním schopnostem i sám uvádí, že po ukončení ZŠ speciální již ve vzdělávání dále pokračovat nebude. Říká, že ho škola moc nebaví a zároveň se chlubí, že již umí číst, psát i počítat.

Také P. dostává měsíčně 300,-- Kč kapesné. Tyto peníze však spravuje vychovatel a na jeho přání je vydá. Snad i díky kontrole vychovatel kapesné vždy vystačí. P. prý nejčastěji utrácí za sladkosti a samolepky.

S částí své rodiny je P. i jeho bratr v poměrně častém kontaktu. Občas je navštěvuje otec, ale nejčastěji jezdí na víkendy k babičce. Tu také označil jako svou nejbližší osobu.

O tom, že by měl P. z dětského domova natrvalo odejít, prý ještě nikdy nepřemýšlel. Nedovede si ani pochopitelně představit, že by měl bydlet sám a sám se

starat o vše okolo. Jak dodává i pracovníce dětského domova, P. vyžaduje kontrolu a dohled v mnoha oblastech života, proto je samostatné bydlení téměř vyloučené.

Na dotaz zda umí a vykonává nějaké základní činnosti v rámci chodu rodinné skupiny, shodně odpovídají, že ano. Pomáhá s nádobím, při lehčích kuchařských pracích, při úklidu i práci na zahradě.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem je jasné, že P. na samostatný život bez pomoci jiných nikdy nedosáhne. Pracovnice dětského domova připomíná, že v tomto případě se prý dětský domov zasloužil jen o, aby byl P. alespoň trochu samostatný.

P. má však o svém budoucím životě jasnou představu. Až prý bude dospělý, půjde bydlet ke své babičce. Pracovnice dětského domova dodává, že babička je osoba, která P. zná, ví, co potřebuje a jak s ním jednat.

Rozhovor 9 (uživatel Š.)

Š. má 16 let a v dětském domově žije již 10 let.

Š. navštěvuje 1. ročník středního odborného učiliště. Studovaný obor ho prý prozatím baví, to zda v něm setrvá i v budoucnu se ještě uvidí. Jak sám ovšem uvádí, v dalším vzdělávání pokračovat nechce.

Také Š. dostává každý měsíc kapesné, které činí 300,-- Kč. Na brigádu prý ještě nechodil. Peníze, které však obdrží, mu téměř vždy na celý měsíc nevystačí. Nejvíce peněz utrací za cigarety a různé drobnosti.

Se svou rodinou neudrží téměř žádný kontakt. Uvádí, že za ním nikdo nejedí ani on k nikomu nejedí. Dodává, že jeho rodinou je dětský domov.

O odchodu z dětského domova prý již několikrát uvažoval, prý hlavně tehdy, když domov opouštěli někteří jeho kamarádi. Fakt, že by měl bydlet sám a sám si všechno zajišťovat si prý zatím moc nepřipouští. Jak sám říká, má ještě dva roky čas.

Přiznává, že vše co umí, umí jen díky dětskému domovu. Zde žije téměř celý život. Dodává, že je velmi vděčný za péči a snahu, kterou poskytují zaměstnanci dětského domova. Díky pomoci „tet“ a „strejdů“ se prý naučil mnoho důležitých věcí, které by

mu měly sloužit do samostatného života. Prý pomáhá s úklidem, při práci v kuchyni a při práci různě kolem domova. Domnívá se, že nejspíše nebude nikdy 100% připraven na život na vlastních nohách. Hned však dodává, že díky dětskému domovu nebude alespoň tak úplně nesamostatný. Také připojuje svou domněnku, že je díky péči dětského domova do budoucího života připraven lépe, než kdyby odcházel ze svého původního domova. Proto také dodává, že mu zde žádná služba či odbornější pomoc nechybí a je rád, že se mu vůbec někdo věnoval.

Š. si myslí, že největší rizika mimo dětský domov na něj mohou číhat v oblasti shánění bydlení. Podotýká, že si je vědom toho, že na koupi vlastního bytu či placení vysokého nájmu mít jen tak nebude. O tom kam či ke komu by šel bydlet v případě potřeby, prý ještě neuvažoval. Do místa odkud pochází, se prý vrátit rozhodně nechce, tak prý bude doufat, že se pro něj najde místo na nějaké ubytovně nebo v azylovém domě. Bližší informace o následném ubytování zatím nesháněl.